

■ ■ ULUSLARARASI ■ ■
ÜSKÜDAR
SEMPOZYUMU

11 - 12 - 13 KASIM 2016
BİLDİRİLER CİLT II

ÜSKÜDAR
BELEDİYESİ

ULUSLARARASI
ÜSKÜDAR SEMPOZYUMU
IX

11-13 Kasım 2016

BİLDİRİLER
II

**ULUSLARARASI
ÜSKÜDAR SEMPOZYUMU IX**

KOORDİNATÖR

DR. COŞKUN YILMAZ

BİLİM KURULU

PROF. DR. MEHMET ÂKİF AYDIN (BAŞKAN)

PROF. DR. ABDUL RAHİM ABU-HUSAYN

PROF. DR. ABDURRAHİM BENHEDDA

PROF. DR. AHMET EMRE BİLGİLİ

PROF. DR. AMİR PASIC

PROF. DR. ARİF BİLGİN

BEŞİR AYVAZOĞLU

PROF. DR. ÇİÇEK DERMAN

PROF. DR. ERHAN AFYONCU

PROF. DR. FAHRİ OVALI

PROF. DR. FATİH M. ANDI

PROF. DR. FERİDUN M. EMECEN

PROF. DR. GEOFFREY GREATREX

PROF. DR. HALİS YUNUS ERSÖZ

PROF. DR. HAYATİ DEVELİ

PROF. DR. HEDDA REINDL-KIEL

PROF. DR. İDRİS BOSTAN

PROF. DR. İSKENDER PALA

PROF. DR. İSMAİL E. ERÜNSAL

PROF. DR. MACHIEL KIEL

PROF. DR. MEHMET İPŞİRLİ

PROF. DR. MUHAMMED AFİFİ

PROF. DR. MUHAMMED ARNAUT

PROF. DR. MUSTAFA S. KÜÇÜKAŞÇI

PROF. DR. MUSTAFA UZUN

PROF. DR. NİHAT ÖZTOPRAK

PROF. DR. RAŞİT KÜÇÜK

PROF. DR. SAADETTİN ÖKTEN

PROF. DR. SABRİ ORMAN

PROF. DR. SEBAHATTİN AYDIN

PROF. DR. STEPHEN MITCHELL

PROF. DR. TUFAN Ş. BUZPINAR

PROF. DR. ÜMİT MERİÇ

PROF. DR. ZEKERİYA KURŞUN

**ULUSLARARASI
ÜSKÜDAR SEMPOZYUMU IX**

Yayın Kurulu

Prof. Dr. Mehmet Akif Aydın / Dr. Coşkun Yılmaz / Prof. Dr. Cengiz Tomar
Prof. Dr. Mehmet İpşirli / Prof. Dr. Cemalettin Şahin
Prof. Dr. Erhan Afyoncu / Prof. Dr. Ahmet Emre Bilgili
Prof. Dr. Mustafa S. Küçükaşcı / Doç. Dr. Uğur Demir

Yayın Koordinatörü ve Görsel Araştırma

Serkan Osmanlıoğlu / Hasan Yapıcı

İmla ve Tashih

Cemal Toksoy / Serkan Osmanlıođlu

Fotoğraf

SMEY / İsmail Küçük / Üsküdar Belediyesi / Müellifler

Kapak Fotoğrafları

Kadir Kendüzler (Gülnuş Emetullah Sultan Camii)

Tasarım ve Uygulama

SMEY / Bülent Avnamak

Baskı ve Cilt

BİLNET MATBAACILIK

Dudullu Organize Sanayi Bölgesi Birinci Cadde No: 16
Esenkent-Ümraniye/İSTANBUL

ISBN: 978-605-9719-23-0

İstanbul 2017

Kitabın telif hakları Üsküdar Belediyesi'ne aittir, tamamı veya bir kısmı izinsiz basılamaz, çoğaltılamaz, kaynak gösterilmedin iktibas yapılamaz.

ÜSKÜDAR BELEDİYESİ

Mimar Sinan Mah. Çavuşdere Cad. No: 35
ÜSKÜDAR / İSTANBUL

Tel: 0216 531 30 00 • Faks: 0216 531 32 25

ULUSLARARASI
ÜSKÜDAR
SEMPOZYUMU
IX

11-13 Kasım 2016

B İ L D İ R İ L E R

CİLT II

EDİTÖR

DR. COŞKUN YILMAZ

ÜSKÜDAR
BELEDİYESİ

**ULUSLARARASI
ÜSKÜDAR SEMPOZYUMU IX**

DÜZENLEME KURULU

DR. COŞKUN YILMAZ

ZEKERİYA ŞANLIER

PROF. DR. CEMALETTİN ŞAHİN

PROF. DR. CENGİZ TOMAR

PROF. DR. TURHAN KAÇAR

DOÇ. DR. UĞUR DEMİR

DOÇ. DR. YUNUS UĞUR

SAADET GÜL

OTURUM BAŞKANLARI

PROF. DR. ABDÜLKADİR ÖZCAN

PROF. DR. AHMET EMRE BİLGİLİ

PROF. DR. AHMET TABAKOĞLU

YRD. DOÇ. DR. ALİM KAHRAMAN

PROF. DR. BEKİR KARLIĞA

PROF. DR. BİLGİN AYDIN

DR. COŞKUN YILMAZ

PROF. DR. DAVUT DURSUN

PROF. DR. EROL ÖZVAR

PROF. DR. FATMA ÇİÇEK DERMAN

PROF. DR. FERİDUN M. EMECEN

PROF. DR. FİKRET SARICAOĞLU

PROF. DR. HALİS YUNUS ERSÖZ

PROF. DR. HAYATİ DEVELİ

PROF. DR. İDRİS BOSTAN

PROF. DR. MAHMUT AK

PROF. DR. MEHMET AKİF AYDIN

PROF. DR. MEHMET AKMAN

DR. MEHMET GENÇ

PROF. DR. MUSA DUMAN

PROF. DR. RAŞİT KÜÇÜK

PROF. DR. SABAHATTİN AYDIN

PROF. DR. TAHSİN GÖRGÜN PROF.

DR. TUFAN Ş. BUZPINAR PROF. DR.

UĞUR DERMAN

PROF. DR. VAHDETTİN ENGİN

İ Ç İ N D E K İ L E R

10-113

III. BÖLÜM

KÜLTÜR ve EDEBİYAT

13-24

Galatât-ı Hafîd Efendi'de Üsküdar'a Dair Tanıtma ve Hikâyeler
YAKUP YILMAZ

25-42

Tanzimat Çamlıcası ve Jöntürkler
BEŞİR AYVAZOĞLU

43-58

Abdülhak Şinasi Hisar'ın "Çamlıcadaki Eniştemiz" Romanında Mekânı ve
Mekânsal Belleği Haritalamak
EMİNE KÖSEOĞLU-EMİNE BANU BURKUT

59-80

Hayal Şehirde Güzelin Biçimleri:
Üsküdar Örneğinden Hareketle Edebî Eserlerde Şehir Estetiği
EBRU BURCU YILMAZ

81-113

Üsküdar Cami Adlarının Toponomisi ve Adların Dil Bilgisel Yapıları
ALİ ŞEYLAN

114-488
IV. BÖLÜM
TARİHİ ŞAHSİYETLER

117-132
Bostancıbaşı Abdullah Ağa ve Vakıfları
TAHSİN ÖZCAN

133-202
Üsküdar Mihrimah Sultan Camii (İskele) Haziresi Mezartaşları
SADİ SÜLEYMAN KUCUR

203-216
Üsküdarlı Şeyh Mehmed Nasûhî Efendi'nin Kastomonu' a Sürgünü
AHMET ÖNAL

217-222
Muhammed Emin Şirvânî Üsküdârî
KAMANDAR ŞERİFOV

223-266
Üsküdarlı Abdülhay Celvetî ve Kasîde-i Bürde Tercümesi
BÜNYAMİN AYÇİÇEĞİ

267-306
Üsküdar - Ahmediye Külliyesi Haziresi Mezar Taşları Üzerine Değerlendirme
ABDÜLHAMİT TÜFEKÇİOĞLU-OKTAY GÜNDOĞDU

307-334
XVIII. Yüzyıl Üsküdarının Önemli Âilelerinden Mîrzâ-zâdeler Hakkında Notlar
ATABEY KILIÇ

335-362
Üsküdar Selim Efendi Tekkesi Haziresi ve Mezar Taşları
ZEYNEP EMEL EKİM

363-376
Üsküdarlı Bir Mimar Ailesi: Balyanlar
SARO DADYAN

377-388
Osmanlı Döneminde Bir İmam;
Bulgurlu Mescid Mahallesi İmamı Halil Efendi
NEVZAT SAĞLAM

389-414

Üsküdarlı Bir Plevne Kahramanı: Miralay Yunus Bey
NURETTİN GEMİCİ

415-422

Tanburî Ali Efendi (1836-1903)
TALİP MERT

423-454

Balkan ve Çanakkale Savaşları'nda Şehit Olan Üsküdarlılar
NACİ ŞAHİN

455-468

Üsküdar Kütüğüne Katkı: Müsâmeretnâme Yazarı Emin Nihad Bey (1838-1879)
MUSTAFA İSMET UZUN

469-488

Üsküdarlı Müfessirler
MUSTAFA ÖZEL

Üsküdarlı Abdülhay Celvetî ve Kasîde-i Bürde Tercümesi

Y R D . D O Ğ . D R . B Ü N Y A M İ N A Y Ç İ Ç E Ğ İ
İstanbul Üniversitesi

Abdülhay Celvetî'nin Hayatı ve Eserleri

Abdülhay Efendi (ö.1117/1705) Edirne'de doğdu. Doğum tarihi tam olarak bilinmemekle beraber, İÜ Nadir Eserler Kütüphanesi TY 2201 numarada kayıtlı *Tefsîr-i Ba'z-ı Süver-i Kur'âniyye* adlı yazmanın 117^a varlığında 76 yaşında vefat ettiği yazılıdır.¹ Bu kayda göre Abdülhay Efendi'nin 1038/1629'da doğmuş olabileceği söylenebilir. Ancak Senâî Hasan Efendi (ö. 1152/1740 ve sonrası), Abdülhay Efendi hakkında bilgi verirken onun, 83 sene 4 ay yaşadığını, vefat etmeden iki sene evvel hayatından ümid kesilecek derecede hasta olduğunu söylemektedir. Bu bilgiye göre ise Abdülhay Efendi 1031-32/1622'de doğmuş olmalıdır.²

Babası Saçlı İbrahim Efendi (ö.1070/1659) Celvetîyye tarikatı şeyhlerinden olup annesi de Aziz Mahmud Hüdâyî Hazretleri'nin kerimeleri Şerife Fatma Hanım'dır. Tasavvuf ve tarikat âdâbına dair ilk eğitimini babası Saçlı İbrahim Efendi'den alan Abdülhay Efendi, icazetini de babasından aldı.

Hilâfet aldıktan sonra ilk olarak Alaeddin Efendi Zâviyesi şeyhliğine getirildi. Babası Saçlı İbrahim Efendi, Edirne Selimiye Camii vaizi iken 1659'da vefat edince Selimiye Camii vaizi ve tekke şeyhi, 1686'da da İstanbul'da Sokullu Mehmed Paşa Zâviyesi'nin şeyhi oldu. Ardından Eminönü Yenicami vaizliğine

1 *Tefsîr-i Ba'z-ı Süver-i Kur'âniyye*, 123 yk.

2 Mustafa Tatcı, *a.g.m.*, 360-361.

tain edildi. 1691’de Selami Ali Efendi’nin vefatı üzerine, Aziz Mahmud Hüdâyî âsitânesinin on birinci postnişini oldu. On dört yılı aşkın bu vazifeyi ifâ eden Abdülhay Efendi, 29 Receb 1117/16 Kasım 1705 Pazartesi günü vefat etti. Vefatına “Kıla Abdülhay sana Hak rahmeti” mısra’ı ve Senâî tarafından da “Kudse pervâz etdi Abdülhay Efendi dedi Hû” mısra’ı tarih düşürülmüştür. Abdülhay Efendi; tamamen kesme taştan 1759’da inşa olunan, Aziz Mahmut Efendi Sokağı ile Açık Türbe Sokağı’nın birleştiği yerde ve Aziz Mahmut Efendi Sokağı’nın sol köşesinde bulunan, Sultan II. Osman (1618–1622) ve Sultan IV. Murat (1623–1640) devri sadrazamlarından Halil Paşa’nın (ö. 1038/1629) türbesinde medfundur.³ Şiirlerinde Abdî, Abdullâhî ve Abdülhay mahlaslarını kullanmaktadır.⁴

Abdülhay Efendi; âlim, âbid, zâhid, mücâhid, faziletli bir şeyh ve mürşid-i kâmil bir zat olarak kaynaklarda anlatılmaktadır. Ayrıca vefatı münasebetiyle yazılan mersiyelerden hareketle onun güzel huylu, keşif ve kerâmet sâhibi, nûrânî yüzlü bir pîr olduğunu anlaşılmaktadır.⁵ Abdülhay Efendi, Celvetîliğin şehir hayatında yagınlaşmasını sağlamış ve tarikatın Balkanlar’a açılmasında da önemli rol oynamıştır. Birçok eseri olduğu bilinen Abdülhay Efendi’nin Fetih Suresi’nin tefsirini içeren ve Arapça kaleme aldığı *Fethü’l-Beyan li-Husûli’n-Nasri ve’l-Fethi ve’l-E-man*; çeşitli surelerin tefsirini muhtevî Türkçe olarak telif ettiği *Tefsir-i Ba’z-ı Süver-i Kur’aniyye*; Hacı Bayram-ı Velî’nin “Çalabım bir şâr yaratmış iki cihân arasında” mısra’ı ile başlayan şiirinin şerhi en çok bilinen eserleri arasındadır. Bunun dışında müellifin birçok mecmu’ada şiirleri, ilahileri mevcuttur. Abdülhay Efendi’nin bütün eserlerinin eksiksiz ve doğru bir şekilde tespiti ayrı bir çalışmanın konusu olacak derecede önem arz etmektedir. Bu çalışmayı hazırlarken onun eserleri arasında zikredilmeyen ama istinsah kaydında Abdülhay Efendi’ye ait olduğu söylenen, yazmada yer alan tarihlerden de kendisine ait olduğu düşünülebilecek dört halife methine dair mensur bir eseri de vardır. Eserin nüshaları ve durumuyla ilgili çalışmalarımız devam etmektedir. Bir başka husus da bildirinin asıl konusunu teşkil eden *Kasîde-i Bürde* tercümesinin çoğu kaynakta numarasının Nuruosmaniye 3213 olarak verilmesidir. Eserin zahriyesindeki ve elektronik ortamdaki kayıt numarasına/numaralarına dair durum şu şekildedir: Öncelikle esere eski yazıyla, 3719’un kayıt numarası olarak verildiği sonra bu numaranın üzeri çizilerek eserin 3733’le numaralandırıldığı görülmektedir. Ancak eserin aynı sayfasındaki kayıt mührüne yeni yazıyla, yeni kayıt numarası

3 Güneş Alçı, *a.g.m.*, 74-88.

4 Birden fazla mahlas kullanan şairler ve Abdülhay Efendi’nin mahlas kullanımıyla ilgili (Orhan Kurtoğlu, *a.g.m.*, 71-91)

5 Mustafa Tatcı, *a.g.m.*, 370-371.

olarak 3213'ün, eski kayıt numarası olarak da 3733'ün yazıldığı görülmektedir. Elektronik ortamda da eser 3733 olarak kayıtlıdır. Elektronik ortamdaki kayıtlarda Nuruosmaniye 3213'te halihazırda mensur bir tarih bulunmaktadır. Kayıt numaralarındaki bu karmaşık durum, yazma eser kütüphanelerindeki diğer bazı eserler için de geçerlidir. Araştırmacıların istifadesini kolaylaştırmak için yazmaların; eski, yeni ve elektronik ortamdaki kayıt numaralarının gözden geçirilerek numaralarda bir birliktelik sağlanması zarureti görülmektedir. Bu çalışmada eserin numarası, son olarak elektronik kayda da verilen, Nuruosmaniye 3733 olarak yazılacaktır.

Kasîde-i Bürde ve Abdülhay Efendi'nin Tercümesi

Kasîde-i Bürde ismi ilk olarak, Ka'b b. Züheyr'in (ö. 24/645 ?) müslüman olan kardeşini ve Hz. Peygamber'i yermek için yazdığı manzûmenin ardından ölüm cezasıyla cezalandırıldıktan sonra, af dilemek için kaleme aldığı şiir için; ikinci olarak da Ka'b b. Züheyr'den yaklaşık yarım asır sonra yaşamış olan Bûsîrî'nin (ö. 696/ 1297 ?) kasidesi için kullanılmaktadır.⁶ Abdülhay Efendi, Bûsîrî'nin *Kasîde-i Bürde*'sini manzum şekilde tercüme etmiştir.

Kasîde-i Bürde'nin Türk edebiyatında en çok tercüme ve şerh edilen eserlerden biri olduğu söylenebilir. Yazma eser kütüphaneleri incelendiğinde eserin *yüzerce Türkçe tercüme ve şerhine* rastlanmaktadır. Hâlihazırda Süleymaniye kütüphanesinde bulunan Türkçe, Arapça ve Farsça *Bürde nüshaları üzerinde*, yürüttüğümüz proje kapsamında bir çalışma devam etmektedir.⁷ Sadık Yazar'ın, birçok nüsha ve eseri inceleyerek hazırladığı *Anadolu Sahası Klâsik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneği* adlı kapsamlı çalışmasında, eldeki bilgilere dayanarak en eski *Kasîde-i Bürde* şerhinin İbrahim b. Süleyman Ankaravî'ye (ö. 914/1508'den sonra); tercümesinin de Abdürrahim Karahisârî'ye (ö. 888/1483'ten sonra) ait olduğu belirtilmektedir.⁸ Abdülhay Celvetî'nin tercümesi, ilk manzum tercümeden başlayarak incelemeye çalıştığımız diğer manzum tercümelemlerle benzer özellikleri taşımaktadır. Müelliflerin anlama odaklanmaları, mim harfiyle birçok Türkçe kaifiye kelimesi bulmanın zorluğu Abdülhay Efendi'yi de Arapça kelimeleri sıklıkla

6 Bünyamin Ayçiçeği, "Bûsîrî (ö. 696/1297 ?)'nin Kasîdetü'l-Bürde'sinin Diyarbakırlı Mehmed Said Paşa (ö. 1308/1892) tarafından yapılan mensur ve manzum tercümesi", *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, c. XV, (2015), s. 27-102.

7 "Tübitak 1002 Hızlı Destek" çerçevesinde, "Bûsîrî'nin Kasîde-i Bürde'sinin Geçmişten Günümüze Türkiye Toplumunu Üzerindeki Akademik, Sosyal ve Dini Etkileri" başlıklı bir proje yürütülmektedir. Bu proje neticesinde, *Kasîde-i Bürde*'nin Türk edebiyatındaki ve toplumdaki yeni hususunda yeni bilgilere ulaşabileceğimizi düşünmekteyiz.

8 Sadık Yazar, *Anadolu Sahası Klâsik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneği*, [Doktora Tezi, İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı, İstanbul 2011], s. 586-620.

سَبِيلَهُ مَرَضُهُ شِفاً كَلُوبِ دَرْدِينِهِ دَرْمَانِ اِيْرشِدُو
شَرَّاحِ شَرْحِ لَرْنَدِ مَفْصَلِ اَبْيَانِ اِيْمَلِ شَرِّ ذَرِّ بِنَاءِ
عَلَى هَذَا قَصِيدَهُ مَزْمُونِ نَكِّ دَبْدَبِ اَشْتِهَارِي سَرَايَا
اَقَالِمِ سَبْعَةِ صِدَا صَالِدِي وَبَرَكَاتِ اَنَارِي مُفْتِحِ
اَبْوَابِ فَوْحِ اَوْلَدُو غِي ظَاهِرِ اَوْلَدِي وَجَمَلِ بَرَكَاتِنِ
قِرَاءَتِي اِمْرَاضِ شَتَايِرِ شِفاً اَوْلَمَ اَسِيْ مُقَرَّرِ اَوْلَدِي
حَتَّى مَجْرَدِ بَرِّ خَانِهِ بُولَمَ اَسِيْ سَبَبِ اَمْنِ وَاَمَانِ اَوْلَدُو
اَشْتِيَاةِ اَوْلَمَ دُو غِنْدَانِ بُو حَقِيْرِ تَقْصِيْرِ خَادِمِ
الْفُقَرَاءِ اَلْجَلُوْتِيَةِ الشَّيْخِ عَبْدِ الْحَيِّ فَقِيْرِ اَوْلِ
قَصِيدَهُ مَرْغُوْبِهِ نَكِّ مَنْطُوْقِي لَطَائِفِ مَحَاسِنِ مُصْطَفَى
اَوْلَمَ غَلَّةِ پَاشَايِ عَالِي مَنْقِبَتِ وَاَمْنِ وَاَمَانِ
اُمَّتِ وَهُوَ الْوَزِيْرُ الْكَبِيْرُ ذِي الْخَطْبِ الْكَثِيْرِ
عَيْنِ الْاِمَامَةِ الْعُظْمَى اَمِيْنِ الْاِمَانَةِ الْكَبِيْرِ
مَدِيْسِنِ نَبِيَانِ الْعَدَالَةِ مَرْصِيْمِ اَنْكَارِ
اَلْبَسَالَةِ عَاقِدِ مَعَاقِدِ الدِّيْنِ وَالِدُوْلِ قَاعِدِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 الْحَمْدُ لِلَّهِ وَحْدَهُ وَكَفَى • وَسَلَامٌ عَلَى نَبِيِّهِ الْمَجْتَبِيِّ •
 مُحَمَّدِ الْمُصْطَفِيِّ • صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ • وَعَلَى آلِهِ الَّذِينَ
 هُمْ أَصْحَابُ التَّقْوَى • مَعْلُومٌ أَوْلَاكِهِ أَوْلَى •
 فَصِخْرَةَ أَنْبِيَاءِ • وَأَوْلَ سُلْطَانٍ تَحْتَ اجْتِبَاءِ •
 رَسُولِنَا وَشَفِيعِنَا مُحَمَّدِ الْمُصْطَفِيِّ • صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ •
 وَسَلَامٍ حَضَرَ تَلْدِيكَ مَدْحٍ وَوَصَفَى هَرَمَرَامِكَ حُضُورِ
 وَسَيْلِكَ أَوْلَمَا غَلَبَهُ • شَرَفَ الَّذِي مُحَمَّدٌ الْبُؤْصِيدِ •
 رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَيْهِ • قَصِيدَةُ بُرْدَةٍ اسْمِيكَ مَسْمِي أَوْلَى •
 قَصِيدَةٍ سَمِي مَسْتَلَا أَوْلَدُوعِي فَلَمَّ مَرْضِيهِ شِفَا •
 أَوْلَعَهُ وَسَيْلَهُ أَوْلَمَقَ أَوْلَزَنَ تَأَلِيفَ أَيْلُوبِ أَوْلَى •

سبيله

kullanmaya itmiştir. Bu duruma “Eserin Dili ve Müellifin Tercüme Usûlü” bölümünde ayrıca değinilecektir. Ancak müellifin musammat bir tercüme meydana getirmesi, eserin ahenkli bir tarza bürünmesine katkı sağlamıştır.

Eserin Şekil ve Muhteva Bakımından İncelenmesi:

Kaside nazım şekliyle musammat olarak kaleme alınmış olan eser 160 beyittir. Bûsîrî *Kasîde-i Bürde*'sini basit bahrinde *müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün* vezniyle⁹ yazmış; Abdülhay Celvetî ise aruzun recez bahrinde *müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün* vezniyle tercümesini yapmıştır. Vezni çoğu zaman başarıyla kullanan müellifin, kafiyelerde Arapça kelimeleri hatta Bûsîrî'nin kullandığı kelimeleri birebir tercih ettiği görülmektedir. Şair 39 beyitte, Bûsîrî'nin kullandığı kafiye kelimelerini birebir kullanmıştır. Bu duruma, mim harfiyle birçok kafiye kelimesi bulma zorluğunun sebep olduğu söylenebilir.

Eserin Te'lif Sebebi

Abdülhay Efendi 2^a-3^b varakları arasında eseri neden kaleme aldığını anlatmaktadır. Öncelikle tercümesini, öncesinde büyük övgülerle bahsettiği Vezir Muhammed Paşa için yazdığını şu şekilde ifade eder: “*Bu evşâf-ı hamîde ile mevşûf olan vezîr-i 'âlî-şânun nâdî-i sâmtleri şavbına ol kaşîde-i maḥmûde tercümesini ihdâ eyledim.*” Eserin istinsah tarihi bilinmemektedir. Ancak müellifin eseri kaleme alma sebebi ve hayatı göz önüne alındığında eserin, 1661'de vefat eden, dönemin kudretli veziri Köprülü Mehmed Paşa'ya arz edilmek için yazıldığı söylenebilir. Ayrıca eserin mukaddemisinin sonunda yer alan gazelinde Abdülhay Efendi, medh-i Rasûl'ün dertlere derman olacağını, matluba ulaştıracağını, kalpteki kiri/günahları gidereceğini ve kalbi nurlandıracağını, onun övgüsüyle necâta erileceğini dile getirmektedir. Böylece müellif, Hz. Muhammed'i medhetmekle bunları arzuladığını da dile getirmektedir.

Eserin Dili ve Müellifin Tercüme Usûlü:

Eser XVII. yy. Osmanlı Türkçesi imlâ özelliklerini barındırmaktadır. Müellifin sanatlı bir söyleyiş meydana getirmekten çok manayı ifade etmeye, beytin anlamını birebir yansıtmaya çalıştığı görülmektedir. Ancak Arapça beyti manen aktarma-

9 Abdurrahman Özdemir, “Aruz İlmi”, *İslâm Medeniyetinde Dil İlimleri Tarih ve Problemler*, İstanbul 2015, s. 358.

da çoğunlukla başarılı olduğu söylenebilir. Mesela üçüncü beytin tercümesinde bu durum şu şekilde görülür:

فَمَا لِعَيْنَيْكَ إِنْ قُلْتَ اكْفُفَا هَمَّتَا

Âhur n' olupdur çeşme ter kan dökme dirseğ ol döker

وَمَا لِقَلْبِكَ إِنْ قُلْتَ اسْتَفِقْ يَهُمِ

N'oldı gönül dirseğ eger ayıl olur medhüş-ı ğam

Aynı durum 28. beyitte de şu şekilde görülmektedir:

وَلَا تَزَوَّدْتُ قَبْلَ الْمَوْتِ نَافِلَةً

Ölmezden öñ hem ben hele zād itmedim hiç nāfile

وَلَمْ أَصَلِّ سِوَى فَرَضٍ وَلَمْ أُصِمِّ

Şavm u şalātumdan bile vācibden özge kılmayam

Klâsik Türk şiirinde, mısra'ın birinin Türkçe diğerinin tamamının ya da bir kısmının Türkçe dışında bir dille yazılmasına mülemma' denir.¹⁰ Kimi zaman, orijinal metindeki mısraların ya tamamının ya da bir kısmının, vezne uygun bir şekle getirilerek mülemma' tarzında tercümeyle alındığı görülür.

11. beytin ikinci mısra'ında “muhib nasihat edenden sağırdir, nâsihi dinlemez” anlamındaki

إِنَّ الْمُحِبَّ عَنِ الْعُدَّالِ فِي صَمَمِ

mısra'ı şu şekilde beyitte geçmektedir:

İtdiñ naşihat baña çend tutmadum ammā kayd u bend

Güş eylemem hiç nuş u pend inne'l-muhibbe ft şamem

12. beytin ikinci mısra'ında “saçın beyazlığının nasihatte töhmetlerden uzak olması” anlamına gelebilecek olan وَالشَّيْبُ أَبْعَدُ فِي نَصْحٍ عَنِ التُّهْمِ

mısra'ı bazı tasarruflarla şu şekilde geçmektedir:

10 M. A. Yekta Saraç, *Klâsik Edebiyat Bilgisi Belâgat*, İstanbul 2000, s. 254-256; Ayrıca mülemma' ve Kınalızade Âli Çelebi'nin bir mülemma' na'tı hakkında detaylı bilgi için bk.: (Hasan Aksoy, “Kınalızade Ali Çelebi ve Mülemma' Na'tı”, *Marmara Üniv. İlahiyat Fak. Dergisi*, c. V-VI/1987-1988, (1993), s. 125-144.

*Viridi ögüt pīri baḡa ben eyledim tōhmet aḡa
El-ḡaḡ budur ḡaḡḡı edā ke’ş-şeybi eb’ad’an tūhem*

18. beytin ikinci mısra’ında, “sütten kesersen kesilir” anlamındaki وَإِنْ تَفَطَّمَهُ يَنْفَطِمِ ifadeyi şu şekilde beyitte geçmektedir:

*Nefsüñ-durur tıfl-ı raḡı’ ḡorsaḡ olur şīr-i velī’
Kesseḡ velī kesir serī’ eḡtimhü ḡattā yenfeḡim*

36. beytin ikinci mısra’ında, “şiddetle hücum eden her korku için” anlamına gelen ifade beyitte şu şekildedir:

*لِكُلِّ هَوْلٍ مِنَ الْأَهْوَالِ مُفْتَحِمٍ
Oldur ḡabībullāḡ hemān her ḡavf için keḡfü’l-emān
ḡaḡḡ’a geḡer sözi revān fī külli hevli^m muḡteḡam*

Kimi zaman da kelimelerin/mısra’ların ya tamamının ya da bir kısmının Farsça olarak tercüme edildiği görülür. 22. beyitteki “tokluktan” anlamına gelen “mi-ne’t-tuḡem” ifadesi “ez-tuḡem” şeklinde verilmiştir:

Çok açlık var iy püser artık zararlı ez-tuḡem

فَرُبَّ مَخْمَصَةٍ شَرٌّ مِنَ التُّخْمِ

“Eğer o (iffetli) zât olmasaydı, âlem yoklukta kalırdı.” anlamına gelebilecek olan 33. beytin ikinci mısra’ı, Farsça olarak tercüme edilmiştir:

*لَوْلَا لَمْ تَخْرُجِ الدُّنْيَا مِنَ الْعَدَمِ
Ger ne-būd ān pākīze-żeyl mī-māned ‘ālem der-‘adem*

40. beytin ikinci mısra’ı da Farsça olarak şu şekilde tercüme edilmiştir:

*مِنْ نُقْطَةِ الْعِلْمِ أَوْ مِنْ شَكَلَةِ الْحِكْمِ
Ān noḡta-i ‘ilm-āverī ve’z şekle-i fażl u ḡikem*

Eserde arkaik Türkçe kelimeler de görülmektedir. 48. beyitte “kolay” anlamındaki “geñiz [geñez]” kelimesi şöyle kullanılmıştır:

لِلْقُرْبِ وَالْبُعْدِ فِيهِ غَيْرٌ مُنْفَجِمٍ أَعْيَى الْوَرَى فَهَمُّ مَعْنَاهُ فَلَيْسَ يُرَى

*Ol ḡaḡreti herkes geñez ma’nīsın idrāk eylemez
İraḡ yaḡın her bü’l-heves fehminde ‘āciz beste-dem*

70. beyitte şaşkın, sersem, ahmak anlamına gelen “seme” kelimesi şöyle geçmektedir:

*Güyâ ki kavm-i Ebrehe yüz döndürüp düşmüş rehe
Bârîk keffinde seme olmuş 'asâkirdür o dem*

118. beyitte ulaştırmak, eriştirmek anlamında “irgürdi”; 150. Beyitte zât-ı âlîlerinden, nezdinden anlamında “tapusından” kelimeleri kullanılmakta; 100. beytin ikinci mısra’ında, eski Türkçede gelecek zaman eki olarak kullanılan –ısar,-iser eki, *Ferdâ söniserdür sakar* [*Gelecekte, yakında cehennem ateşi sönecektir.*] şeklinde geçmektedir.

20. beyitte kullanılan “şirinsemek” kelimesi kullanım açısından göze çarpmaktadır. Farsça sütlü, süt gibi ve yaygın kullanımıyla tatlı anlamına gelen şîrîn kelimesine Türkçe ekler getirerek müellif, “tatlı bulmak, hoşla gitmek” anlamına gelebilecek “şirinsemek” kelimesini ikinci mısra’da altı çizili kısmın tercümesinde kullanmıştır.

وَرَاعَهَا وَهِيَ فِي الْأَعْمَالِ سَائِمَةٌ وَإِنْ هِيَ اسْتَحَلَّتِ الْمَرْعَى فَلَا تُسِيمُ

*Peyveste nefsiñ güd otar hikmet çemenzârında var
Şîrinseyüp bulsa karar andan dalı ayır o dem*

Eserin dil hususiyetini anlamak bakımından 130. beyit dikkat çekici bir örnektir:

وَالْكَاتِبِينَ بِسُمْرِ الْخَطِّ مَا تَرَكَتْ أَقْلَامُهُمْ حَرْفَ جِسْمٍ غَيْرِ مُنْعَجِمٍ

Beytin anlamını tam olarak kavrayabilmek için, *Mesnevî*’ye ve *Kasîde-i Bürde*’ye yazdığı şerhlerle tanınan Abidin Paşa’nın (ö. 1906) bu beytin açıklamasını nasıl yaptığını buraya alındı. “*Kılıç döndürücü bahâdırân-ı İslâm, Hat memleketinin mızraklarıyla yazanlardır. O bahadırânın kalemleri düşmanlar cisminin hiçbir harfini noktasız bırakmadılar; yani ecsâm-ı a’ dânun her tarafını süngülediler, demektir. (Bunları medh iderim tevcîhi yine câizdir)*”¹¹

Abdülhay Efendi, yukarıdaki anlamı muhtevî 130. beytin tercümesini Türkçe, Farsça, Arapça kelime ve terkiplerle oluşturmuştur:

*Kilk-i rimâh-ı leşkeri çaq şöyle dürti kâfiri
Kim kalmadı hiçbir yeri ez-noқта hâlî ve’z raqam*

Kilk-i rimâh-ı leşkeri: askerin (kalem gibi) mızrağı / çaq: tastamam / dürti: süngüledi, dürttü

ez-noқта hâlî ve’z raqam: ki yazıdan ve noktadan boş hiçbir yeri kalmadı.

¹¹ Abidin Paşa, *Terceme ve Şerh-i Kasîde-i Bürde*, İstanbul 1324, s. 141.

Nüsha Tavsifi

Yazma; alt ve üst kapağı koyu kahverengi meşin olup kağıdı 21,5x14,5 cm. ebatlarında açık sarıya çalan aharlıdır. 1^b-3^a varakları arası 10x17 cm. cetvel içindedir. Manzum tercüme 9,5x16,5 cetvel içinde olup her beyit ayrıca cetveller arasına alınmıştır. 19 varak olan eser müstakil cilt içindedir. Eserin zahriyesinde sonradan farklı bir el tarafından rik'a olarak Abdülhay Efendi'nin hayatı beş satır halinde yazılmıştır. Eserin hatimesinden sonra eklenmiş- farklı bir el tarafından yazıldığı anlaşılan- yedi beyit, ayrıca kırmızı mürekkeple yazılı şifâ duaları ile 3^b derkenarında *Kasîde-i Bürde*'nin vezni ve 19^a der-kenârında ise ta'lik hatla yine farklı bir el tarafından yazıldığı anlaşılan Farsça bir rübâ'î bulunmaktadır. Eserin bütününde siyah mürekkep kullanılmakla beraber der-kenârlardaki yazıların bazısında kırmızı mürekkep kullanılmıştır. Eser harekeli, güzel bir nesih hatla yazılmıştır, reddadelidir. Yazmada istinsah ve istishab kaydı yoktur.

Metin

1^b

Bismillâhirrahmânirrahîm

Elhamdülillâhi vahdehü ve kefâ, ve selâm^{ün} 'alâ nebbiyihi'l-müctebâ, Muḥammediⁿⁱ'l-Muṣṭafâ, şallallâhu 'aleyhi ve 'alâ âlihi'llezînehüm aşḫâbü't-tükâ. Ma'lûm ola ki ol faşş-ı hâtem-i enbiya ve ol sultân-ı taht-ı ictibâ rasûlünâ ve şefî'ünâ Muḥammediⁿⁱ'l-Muṣṭafâ şallallâhu 'aleyhi ve sellem ḥazretlerinüñ medḥi ve vasfı, her merâmuñ ḥuşûline vesile olmağla, Şerefü'd-dîn Muḥammed el-Büşîrî rahmetullâhi 'aleyh Kaşîde-i Bürde ismiyle müsemmâ olan kaşîdesini, mübtelâ olduğu felc marazına şifâ olmağa vesîle olmak üzere te'lîf eyleyüp ol [2^a] sebeble marazına şifâ gelüp derdine dermân irişdüğü şurrâḥ şerhlerinde mufaşşal^{an} beyân eylemişlerdür. Binâ^{en} 'alâ hâzâ kaşîde-i mezbürenüñ debdebe-i iştihârı serâpâ eḳâlim-i seb'aya şadâ şaldı ve berekât-ı âsârı, müfettiḥ-i ebvâb-ı fütûḥ olduğu zâhir oldı ve cümle-i berekâtından kırâ'atı, emrâz-ı şettâyâ şifâ olması muḳarrer oldı. Ḥattâ mücerred bir ḥânedede bulunması sebeb-i emn ü emân olduğunda iştibâh olmaduğundan, bu ḥaḳîr-i pür-taḳşîr, ḥâdimü'l-fuḳarâi'l-Celvetîyye, eş-Şeyḫ 'Abdulḥayy-ı faḳîr ol kaşîde-i mergûbenüñ mantûḳı, le'tâif-i meḥâsin-i Muṣṭafâ olmağla, pâşâ-yı 'âlî-menḳabet ve emn ü emân-ı ümmet ve hüve'l-vezîrü'l-kebîr, zî'l-ḥaḫḫbi'l-keşîr, 'aynü'l-imâmeti'l-'uzmâ, emînü'l-emâneti'l-kübrâ, müdessisü bünyâni'l-'adâleh, muraşşışu erkâni'l-besâleh, 'âḳidü me'âḳidi'd-dîni ve'd-düvel, ḳâ'idü [2^b] meḳâ'idi'l-meliki ve'l-milel, vâhibü

hedāyā ve'l-‘aṭāyā ve sālībū ğıṭāyā ve'l-ḥaṭāyā eṣ-ṣārimü'ş-şamsām ve's-semeyde'u'l-hümām el-vekīlü'l-muṭlaḳu li's-sultāni'l-aşıl el-celīlü'n-nebīl el-men'ütü zātü'l-cemīl bi-ni'me'l-vekīl el-vezīrū'l-a'zam el-veliyyü'n-ni'am sümmiye ḥazreti seyyidi'l-verā a'nī Muḥammed Pāşā yesserallāhu mā yesserahū mim mā şā' ve ḥafezahū'llāhu te'ālā ve şānehū fi'ş-şubḥi ve'l-mesā' ammā sā'. Bu evşāf-ı ḥamīde ile mevşūf olan vezīr-i 'ālī-şānuḡ nādī-i sāmīleri şavbına ol ḳaşīde-i maḥmūde tercümesini ihdā eyledim. el-mer'ü yehdī 'alā miḳdāri ḳudretihī ve'n-nemlū ya'zīrū fi'l-'özri'l-lezī 'amel^{en} lev kāne küllü ḥaḳīrⁱⁿ rüdde muḥteḳir^{an} lem yaḳbelu'llāhu yevm^{en} li'l-verā 'amel^{en}. Pes ol zāt-ı sūtūde-ḥışālden me'müldür ki bu ḥaḳīrūḡ müstef'il baḡrinde ihdā eyledüġi *Ḳaşīde-i* [3^a] *Bürde* tercümesini ḳabül buyurmalarında, ancak muḡabbet ve du'ālarında olduġumızı mülāḡaza buyurup aġrāz-ı dünyeviyye ile meşbū' beytini te'emmül buyurmayalar.

Li-nāzīmihī

Derd ehlinūḡ dermānidur medḡ-i Rasūl-i kibriyā
Ḥaḳḳuḡ bize iḡsānidur medḡ-i Rasūl-i kibriyā

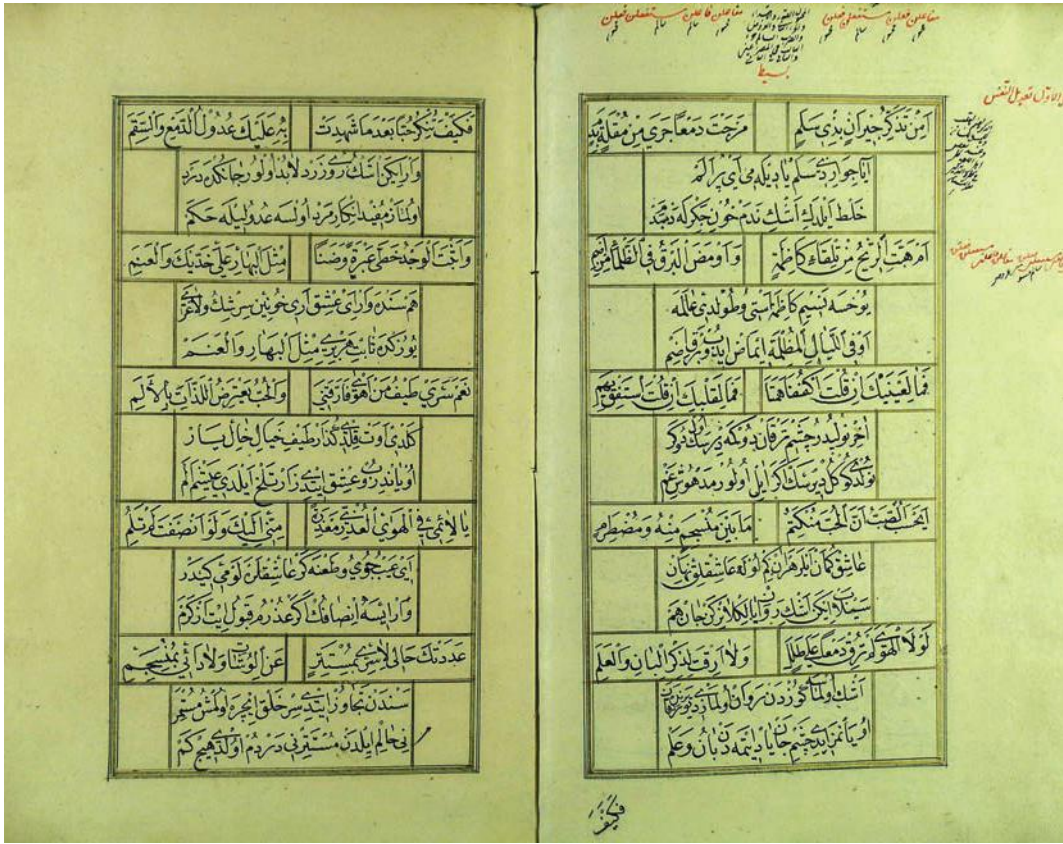
Her kim ider medḡ-i Rasūl maṭlūbına bulur vuşūl
Ḳalbden ider tarḡ-ı fuḡūl medḡ-i Rasūl-i kibriyā

Oldur faẓīletlü 'amel oldur iden maḡv-ı zelel
Ḳomaz ḳişide ḡiç ḡalel medḡ-i Rasūl-i kibriyā

İden o sultāna şalāt bulur necāt üzre necāt
Virir ḡayāt-ender-ḡayāt medḡ-i Rasūl-i kibriyā

Abdulḡay istersenḡ şafā medḡinde ol şubḡ u mesā
Ḳalbe virür her dem zīyā medḡ-i Rasūl-i kibriyā

Elḡamdülillāhi'lleẓī hedānā li-hāzā ve mā künnā li-nehdediye levlā en hedānā'llāh ve mā ene eşra'u fi mā 'azemtühū müste'in^{en} 'ala'llāhi'l-kerīm

vr. 3b-4a

Bismillāhirrahmānirrahīm

[3^b]

1. أَمِنْ تَذَكُّرٍ جِيرانٍ بِذِي سَلَمٍ مَزَجَتْ دَمْعًا جَرَى مِنْ مُقْلَةٍ بِدَمٍ

Āyā civār-ı Zī-Selem yādıyla mı ey pür-elem

Halet eylediñ eşk-i nedem hūn-ı ciğerle dem-be-dem

2. أَمْ هَبَّتِ الرِّيحُ مِنْ تِلْقَاءِ كَاطِمَةٍ وَأَوْمَضَ البَرَقُ فِي الظُّلَمَاءِ مِنْ إِصْمٍ

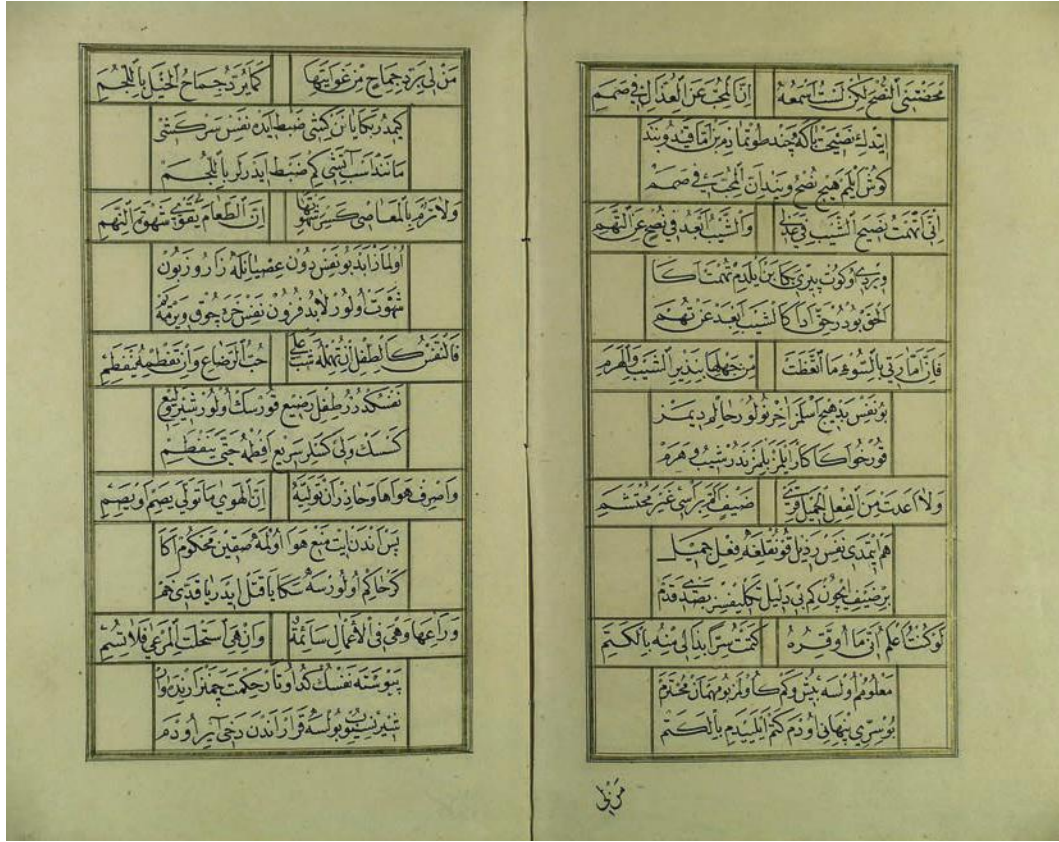
Yoğsa nesīm-i Kāzime esti vü taldı ‘āleme

Ev fi'l-leyālî'l-muzlime îmaḍ idüp berķ-i İdam

3. فَمَا لِعَيْنَيْكَ إِذْ قُلْتَ اكْفُفَا هَمَّتَا وَمَا لِقَلْبِكَ إِذْ قُلْتَ اسْتَفِقِ بِهِم

Āhır n' olupdur çeşme ter kan dökme dirseñ ol döker

N'oldı gönül dirseñ eger ayıl olur medhūş-ı gam

vr. 4b-5a

4. مَا بَيْنَ مَنْسَجِمٍ مِنْهُ وَمُضْطَرِمٍ أَيَحْسَبُ الصَّبُّ أَنَّ الْحُبَّ مُنْكَتِمٌ

‘Āşık gümān eyler her ān kim ola ‘āşıklık nihān
Seylāb iken eşk-i revān yalıñlanırken cān hem

5. لَوْلَا الْهُوَى لَمْ تُرَقْ دَمْعًا عَلَى طَلَلٍ وَلَا أَرَقْتَ لِذِكْرِ الْبَانِ وَالْعَلَمِ

Eşk olmasa gözden revān olmazdı yurd yirinde an
Uyanmaz idi eşm-i cān yād itmeden bān u ‘alem

[4^a]

6. فَكَيْفَ تُنْكِرُ حُبًّا بَعْدَمَا شَهِدْتَ بِهِ عَلَيْكَ عُدُولُ الدَّمْعِ وَالسَّقَمِ

Var iken eşk ü rüy-ı zerd lābūd olur cānuñda derd
Olmaz müfid inkār-ı merd olsa ‘udüliyle hākem

7. وَأَثَبَتِ الْوَجْدُ خَطِيئَةَ عَبْرَةٍ وَضَنِيَّ مِثْلَ الْبَهَارِ عَلَى خَدَّيْكَ وَالْعَمَمِ

Hem sende var ey ‘ışk eri hünin sirişk ü lağarī
Yüzünde sābit her biri mişle’l-behāri ve’l-‘anem

8. نَعَمْ سَرَى طَيْفٌ مِّنْ أَهْوَى فَارَقَنِي وَالْحُبُّ يَعْتَرِضُ اللَّذَاتِ بِالْأَلَمِ

Geldi evet kıldı güzār tayf-ı hayāl-i hāl-i yār
Uyandırıp ‘ışk itdi zār telh eyledi ‘ayşum elem

9. يَا لِأَيْمِي فِي الْهَوَى الْعُذْرِيَّ مَعْدِرَةً مِني إِلَيْكَ وَلَوْ أَنْصَفْتَ لَمْ تَلَمِّ

İy ‘ayb-cūy u ta’na ger ‘āşıklara levmi gider
Var ise inşāfuş eger ‘özüüm kabül it ez-kerem

10. عَدَّتْكَ حَالِي لَا سِرِّي بِمُسْتَتِرٍ عَنِ الْوُشَاةِ وَلَا دَائِي بِمُنْسَجِمِ

Senden tecāvüz itdi sır halk içre olmuş müstemir
Ne hālüm ilden müstetir ne derdüm oldı hīç kem

[4^b]

11. مَحَضَّتَنِي النَّصْحَ لَكِن لَسْتُ أَسْمَعُهُ إِنَّ الْمُحِبَّ عَنِ الْعُدَالِ فِي صَمَمِ

İtdin naşihat baña çend tutmadum ammā kayd u bend
Güş eylemem hiç nuşh u pend inne’l-muhibbe fī şamem

12. إِنِّي اتَّهَمْتُ نَصِيحَ الشَّيْبِ فِي عَذَلِي وَالشَّيْبُ أَبْعَدُ فِي نَصْحٍ عَنِ التُّهَمِ

Virdi ögüt pīri baña ben eyledim töhmet aña
El-ħaķ budur ħaķķı edā ke’ş-şeybi eb’ad ‘an tühem

13. فَإِنَّ أَمَّارَتِي بِالسُّوءِ مَا اتَّعَظْتُ مِنْ جَهْلِلِهَا بِنَذِيرِ الشَّيْبِ وَالْهَرَمِ

Bu nefsi bed hiç eslemez āħır n’olur hālīm dimez
Korhu aña kār eylemez bilmez nedür şeyb ü herem

14. وَلَا أَعَدَّتْ مِنَ الْفَعْلِ الْجَمِيلِ قَرَى صَيْفِ أَلَمٍ بِرَأْسِي غَيْرِ مُحْتَشَمِ

Hem itmedi nefsi-rezīl konuqlığa fi’l-i cemīl
Bir dayf için kim bī-delīl teklīfsiz başdı kadem

15. لَوْ كُنْتُ أَعْلَمُ أَنِّي مَا أَوْقَرُهُ كَتَمْتُ سِرًّا بَدَالِي مِنْهُ بِالْكَتَمِ

Ma'lûmum olsa bîş ü kem k'olmaz bu mihmân muhterem
Bu sırr-ı pinhâmı o dem ketm eyleyeydim bi'l-ketem

[5^a]

16. مَنْ لِي بِرِدِّ جِمَاحٍ مِنْ غَوَايَتِهَا كَمَا يُرَدُّ جِمَاحُ الْخَيْلِ بِاللُّجَمِ

Kimdür baña yanan kişi zabt ide nefsi-i serkeşi
Mânend-i esb-i âteşi kim zabt iderler bi'l-lücem

17. وَلَا تَرُمْ بِالْمَعَاصِي كَسْرَ شَهْوَتِهَا إِنَّ الطَّعَامَ يُقْوِي شَهْوَةَ النَّهْمِ

Olmaz ebed bu nefsi-i dün 'ısyân ile zâr u zebûn
Şehvet olur lâbüd füzûn nefsi-i hâra çok virme yem

18. فَالْتَّفُسُ كَالطِّفْلِ إِنْ تُهْمِلَهُ شَبَّ عَلَى حُبِّ الرِّضَاعِ وَإِنْ تَفْطِمُهُ يَنْفَطِمِ

Nefsün-durur tıfl-ı radî' korsaj olur şîr-i velî'
Kesseñ velî keslir serî' eftimhü hattâ yenfetim

19. وَاصْرِفْ هَوَاهَا وَحَازِرْ أَنْ تَوَلِّيَهُ إِنَّ الْهَوَىٰ مَا تَوَلَّى يَصِمُ أَوْ يَصِمِ

Pes andan it men'-i hevâ olma şağın mahkûm aña
Ger hâkim olursa saña ya katl ider ya qaddi ham

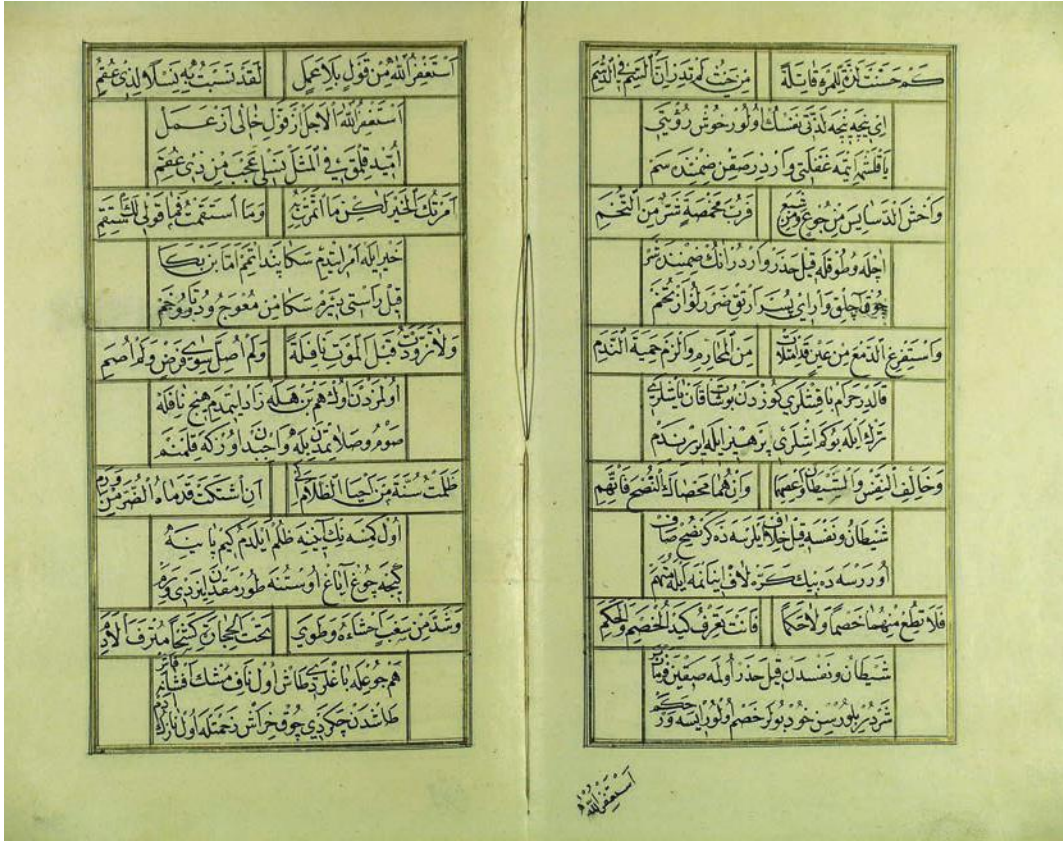
20. وَرَاعِهَا وَهِيَ فِي الْأَعْمَالِ سَائِمَةٌ وَإِنْ هِيَ اسْتَحَلَّتِ الْمَرْعَىٰ فَلَا تُسِمِ

Peyveste nefsün güd otar hikmet çemenzârında var
Şîrinseyüp bulsa karar andan dağı ayır o dem

[5^b]

21. كَمْ حَسَنَتْ لَذَّةً لِلْمَرْءِ قَاتِلَةً مِنْ حَيْثُ لَمْ تَدِرْ إِنَّ السَّمَّ فِي الدُّسَمِ

İy niçe niçe lezzeti nefsün olur hõş rü'yeti
Yaklaşma itme gâfleti vardur şağın zımnında sem

vr. 5b-6a

22. وَأَخْشَ الدَّسَائِسَ مِنْ جُوعٍ وَمِنْ شَبَعٍ فَرُبَّ مَخْمَصَةٍ شَرٌّ مِنَ التَّخْمِ

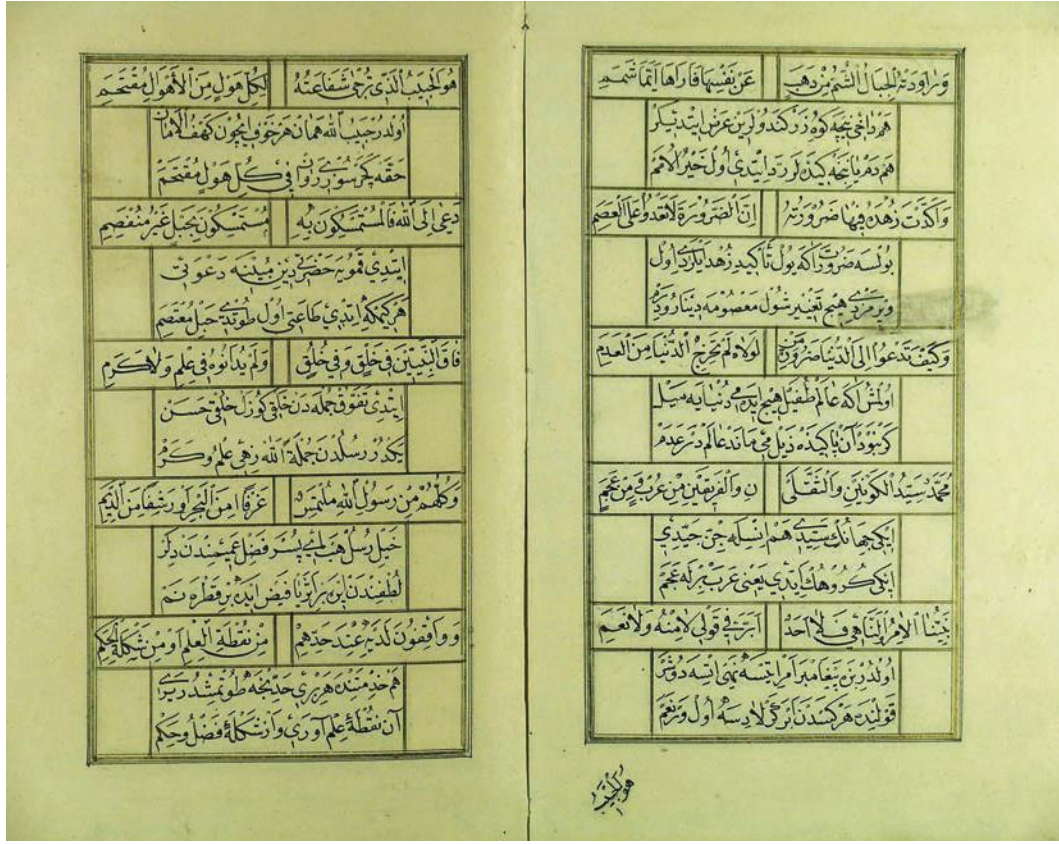
Açla vü tokla kıl hazer vardır anuñ zımnında şer
Çok açlık var iy püser artık zararlu ez-tuhem

23. وَاسْتَفْرِغِ الدَّمَاعَ مِنْ عَيْنٍ قَدِ امْتَلَأَتْ مِنَ المَحَارِمِ وَالزَّمِ حِمِيَةَ النَّدَمِ

Kaldır harām bakışları gözden boşat kan yaşları
Terk eyle bu kem işleri perhiz ile irür nedem

24. وَخَالِفِ النَّفْسَ وَالشَّيْطَانَ وَأَعْصِهِمَا وَإِنْ هُمَا مَحْضَاكَ النَّصْحَ فَاتَّهِمِ

Şeytān u nefse kıl hilāf eylerse de ger nuşh-ı şāf
Urarsa da biñ kerre lāf inanma eyle müttehem

vr. 6b-7a

وَلَا تُطْع مِنْهُمَا خَصْمًا وَلَا حَكَمًا فَأَنْتَ تَعْرِفُ كَيْدَ الْخَصْمِ وَالْحَكْمِ 25.

Şeytân u nefsdən kıl hażer olma şaķın fermân-ber
Şerdür bilürsin ĥod böler ĥaşm olur ise ver ĥakem

[6^a]

أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ مِنْ قَوْلٍ بِلَا عَمَلٍ لَقَدْ نَسَبْتُ بِهِ نَسْلًا لِيذِي عُقْمِ 26.

Estağfirullāh el-ecel ez-ķavl-i ĥālī-i ez-‘amel
Ümmīd kıлмаķ fi’l-meşel neslī ‘aceb min zī ‘uķam

أَمْرُكَ الْخَيْرَ لَكِنْ مَا أَتَمَمْتُ بِهِ وَمَا اسْتَقَمْتُ فَمَا قَوْلِي لَكَ اسْتَقَمِ 27.

Ĥayr ile emr itdim saņa pend itmēm ammā ben baņa
Ķıl rāstī direm saņa min mu‘vec ü dü-tā vü ĥam

28. وَلَا تَزَوَّدْتُ قَبْلَ الْمَوْتِ نَافِلَةً وَلَمْ أُصَلِّ سِوَى فَرْضٍ وَلَمْ أُصِمِ

Ölmezden öñ hem ben hele zād itmedim hiç nāfile
Şavm u şalātumdan bile vācibden özge kılmayam

29. ظَلَمْتُ سُنَّةَ مَنْ أَحْيَا الظَّلَامَ إِلَى أَنْ إِشْتَكَّتْ قَدَمَاهُ الضَّرَّ مِنْ وَرَمٍ

Ol kimseniñ āyīnine zūlm eyledim kim pāyına
Ğice çoğ ayağ üstüne tırmağdan inerdi verem

30. وَشَدَّ مِنْ سَعَبٍ أَحْشَاءَهُ وَطَوَى تَحْتَ الْحِجَارَةِ كَشْحًا مُتْرَفَ الْأَدَمِ

Hem cū‘ ile bağlardı taş ol nāf-i müşk-efşāna fāş
Şaşdan çekirdi çok hırāş zahmetle ol nāzük edem

[6^b]

31. وَرَاوَدْتُهُ الْجِبَالَ الشُّمُّ مِنْ ذَهَبٍ عَنْ نَفْسِهَا فَأَرَاهَا أَيَّمَا شَمَمٍ

Hem dağı niçe kūh-ı zer kendülerin ‘arz itdiler
Hem-dem yanınca gideler redd itdi ol hayrū’l-ümem

32. وَأَكَّدْتُ زُهْدَهُ فِيهَا ضَرُورَتُهُ إِنَّ الضَّرُورَةَ لَا تَعْدُو عَلَى الْعَصَمِ

Bulsa zārūret aña yol te’kīd-i zūhd eylerdi ol
Virmezdi hiç tağyīr şol ma’sūma dīnār u direm

33. وَكَيْفَ تَدْعُو إِلَى الدُّنْيَا ضَرُورَةَ مَنْ لَوْلَاهُ لَمْ تَخْرُجِ الدُّنْيَا مِنَ الْعَدَمِ

Olmış aña ‘ālem tufeyl hīç ide mi dūnyāya meyl
Ger ne-būd ān pākīze-žeyl mī-māned ‘ālem der-‘adem

34. مُحَمَّدٌ سَيِّدُ الْكَوْنَيْنِ وَالثَّقَلَيْنِ بِنِ وَالْفَرِيقَيْنِ مِنْ عُرْبٍ وَمِنْ عَجَمٍ

İki cihānuñ seyyidi hem ins ile cin ceyyidi
İki gürūhuñ eyyidi ya’nī ‘Arab birle ‘Acem

35. نَبِيُّنَا الْأَمِيرُ النَّاهِي فَلَا أَحَدٌ أَبْرَ فِي قَوْلٍ لَا مِنْهُ وَلَا نَعَمِ

Oldur bize peygāmbere emr itse nehy itse düşer
Kavlinde herkesden eber ger lā dise ol geh ne‘am

[7^a]

36. هُوَ الْحَبِيبُ الَّذِي تُرَجَى شَفَاعَتُهُ لِكُلِّ هَوَلٍ مِنَ الْأَهْوَالِ مُفْتَحِمِ

Oldur habībullah hemān her havf için kehfü'l-emān
Hakk'a geçer sözi revān fī külli hevli^m mukteham

37. دَعَى إِلَى اللَّهِ فَالْمُسْتَمْسِكُونَ بِهِ مُسْتَمْسِكُونَ بِحَبْلِ غَيْرِ مُنْفَصِمِ

İtdi kamuya hazreti dīn-i mübine da'veti
Her kim ki itdi tā'ati ol tutdı habl-i mu'teşam

38. فَاقَ النَّبِيِّنَ فِي خَلْقٍ وَفِي خُلُقٍ وَلَمْ يُدَانُوهُ فِي عِلْمٍ وَلَا كَرَمِ

İtdi tefevvuk cümleden halkı güzel hulkı hasen
Yegdür rusülden cümlet^{en} Allāh zihī 'ilm ü kerem

39. وَكُلُّهُمْ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ مُلْتَمِسٌ غَرَفًا مِنَ الْبَحْرِ أَوْ رَشْفًا مِنَ الدِّيمِ

Hayl-i rusül heb iy püser fazl-ı 'amīminden diler
Lutfından ire bir eşer ya feyz ide bir katre nem

40. وَوَأَقْفُونَ لَدَيْهِ عِنْدَ حَدِّهِمْ مِنْ نُقْطَةِ الْعِلْمِ أَوْ مِنْ شَكْلَةِ الْحِكْمِ

Hem hizmetinden her biri haddince tutmuşdur yeri
Ān nokta-i 'ilm-āveri ve'z şekle-i fazl u hikem

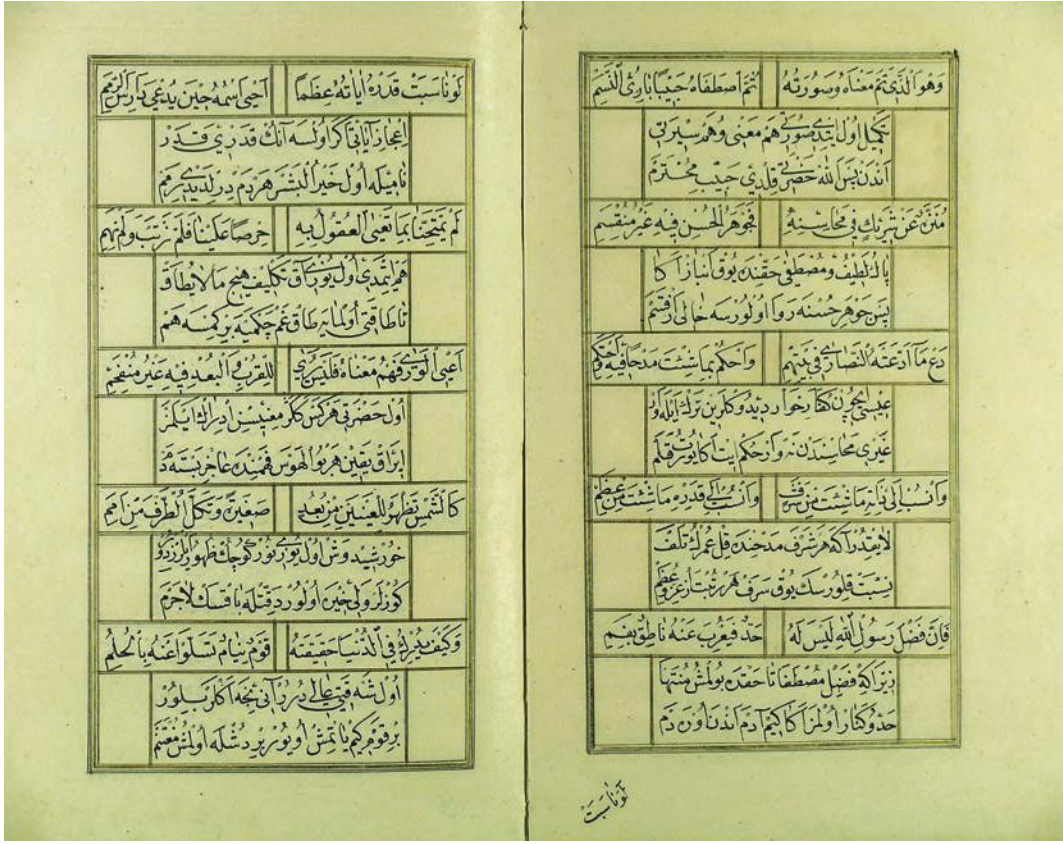
[7^b]

41. وَهُوَ الَّذِي تَمَّ مَعْنَاهُ وَصُورَتُهُ ثُمَّ اصْطَفَاهُ حَبِيبًا بَارِئُ النَّسَمِ

Tekmīl ol itdi şūreti hem ma'nā vü hem sīreti
Andan pes Allāh hazreti kıldı habīb-i muhterem

42. مُنَزَّهٌ عَنِ شَرِيكَ فِي مَحَاسِنِهِ فَجَوْهَرُ الْحُسْنِ فِيهِ غَيْرُ مُنْقَسِمِ

Pāk ü laṭīf ü muştafā hakkında yok enbāz aña
Pes cevher-i hüsne revā olursa hālī ez-kaşem

vr. 7b-8a

43. دَعُ مَا ادَّعَتْهُ النَّصَارَى فِي نَبِيِّهِمْ وَأَحْكُم بِمَا شِئْتَ مَدْحًا فِيهِ وَاحْتَكِمِ

‘İsî için küffâr-ı h‘âr didüklerin terk eyle var
Gayrı mehâsinden ne var hüküm it aña yürüt kalem

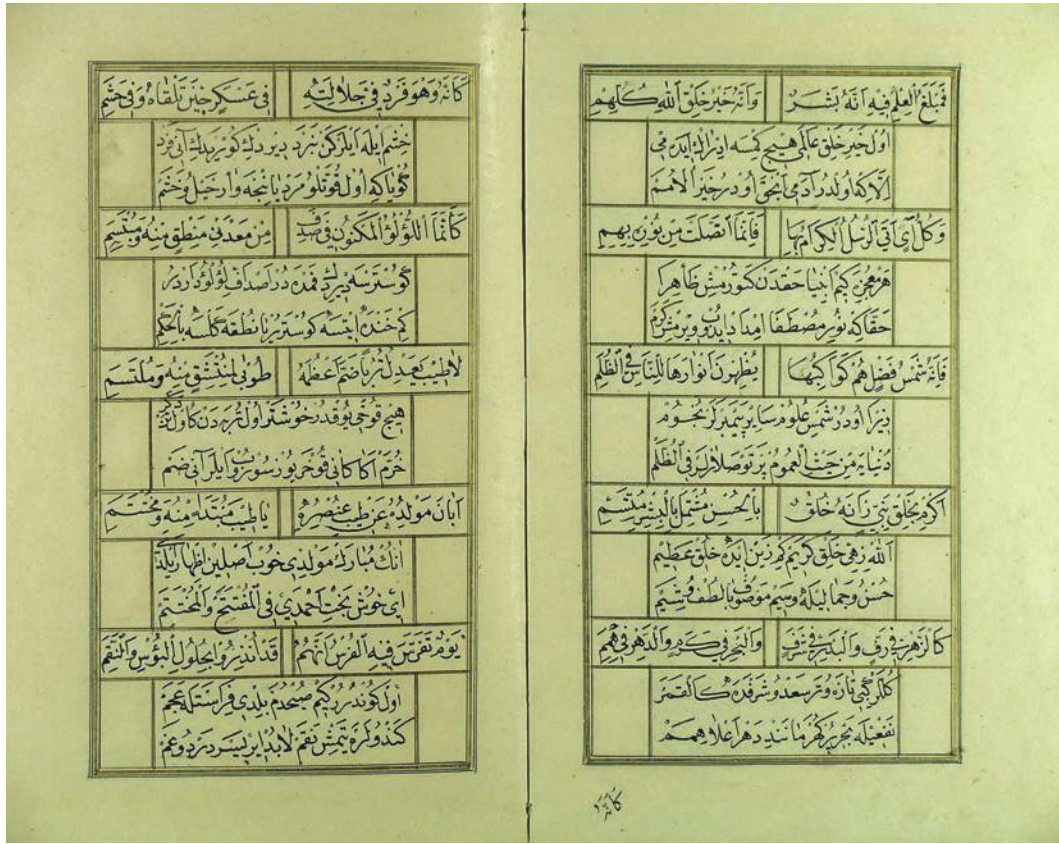
44. وَأَنْسُبْ إِلَى ذَاتِهِ مَا شِئْتَ مِنْ شَرَفٍ وَأَنْسُبْ إِلَى قَدْرِهِ مَا شِئْتَ مِنْ عِظَمٍ

Lâyıkdur aña her şeref medhinde kıl ‘ömrüñ telef
Nisbet kılursañ yok şeref her rütbet ez-‘izz ü ‘izem

45. فَإِنَّ فَضْلَ رَسُولِ اللَّهِ لَيْسَ لَهُ حَدٌّ فَيُعَرِّبُ عَنْهُ نَاطِقٌ بِفَمٍ

Zirâ ki fazl-ı Muştafâ tâ Hağ‘da bulmuş müntehâ
Hadd ü kenâr olmaz aña kim âdem andan ura dem

[8^a]

vr. 8b-9a

46. لَوْ نَاسَبَتْ قَدْرَهُ آيَاتُهُ عِظْمًا أَحْيَا اسْمُهُ حِينَ يُدْعَى دَارِسَ الرَّمَمِ

İ'cāz-ı āyātī eger olsa anuñ qadri qadar
Nāmıyla ol hayrū'l-beşer her-dem dirildeydi rimem

47. لَمْ يَمْتَحِنَّا بِمَا تَعَيَّ الْعُقُولُ بِهِ حِرْصًا عَلَيْنَا فَلَمْ نَزْتَبْ وَلَمْ نَهَمِ

Hem itmedi ol yüzi aq teklif-i hiç mā lā yuṭāk
Tā ṭāqati olmaya ṭāk ğam çekmeye bir kimse hem

48. أَعْيَى الْوَرَى فَهَمٌ مَعْنَاهُ فَلَيْسَ يُرَى لِلْقُرْبِ وَالْبُعْدِ فِيهِ غَيْرُ مُنْفَجِمِ

Ol ḥazreti herkes geñez ma'nīsın idrāk eylemez
İraq yakın her bü'l-heves fehminde 'āciz beste-dem
Ḥaḳīqat-i Muḥammediyye'yi fehmi, ḥalkı 'āciz eyledi. Binā^{en} 'alā zālīk ḥalk yakın
ve uzak ol ḥaḳīqatı idrākde 'aciz ve sükūt ḥalinden başka şüret görür olmadı.

49. كَالشَّمْسِ تَظْهَرُ لِلْعَيْنَيْنِ مِنْ بُعْدِ صَغِيرَةً وَتُكَلِّجُ الطَّرْفَ مِنْ أَمَمٍ

Ĥurşīd-veş ol yüzi nūr küçük zuhūr eyler zi-dūr
Gözler velī ĥīre olur diğkatle baqsañ lā-cerem

50. وَكَيْفَ يُدْرِكُ فِي الدُّنْيَا حَقِيقَتَهُ قَوْمٌ نِيَامٌ تَسَلَّوْا عَنْهُ بِالْحُلْمِ

Ol şeh çatı ‘ālī-durur anı nice añlar bilür
Bir kavmi kim yatmış uyur bir düşle olmuş muğtenem

[8^b]

51. فَمَبْلَغُ الْعِلْمِ فِيهِ أَنَّهُ بَشَرٌ وَأَنَّهُ خَيْرُ خَلْقِ اللَّهِ كُلِّهِمْ

Ol ĥayr-ı ĥalk-ı ‘ālemi hiç kimse idrāk ide mi
İllā ki oldur ādemī ancağ odur ĥayrū’l-ümem

52. وَكُلُّ آيٍ أَتَى الرُّسُلَ الْكِرَامَ بِهَا فَإِنَّمَا اتَّصَلَتْ مِنْ نُورِهِ بِهِمْ

Her mu‘cize kim enbiyā Ĥağ’dan getürmiş zāhire
Ĥağkā ki nūr-ı Muştafā imdād idüp virmiş kerem

53. فَإِنَّهُ شَمْسٌ فَضْلٌ هُمْ كَوَاكِبُهَا يُظْهِرْنَ أَنْوَارَهَا لِلنَّاسِ فِي الظُّلْمِ

Zīrā odur şems-i ‘ulüm sāyir peyemberler nücüm
Dünyāya min ĥayśi’l-‘umüm pertev şalarlar fi’z-zulem

54. أَكْرَمَ بِخَلْقِ نَبِيِّ زَانَهُ خُلُقٌ بِالْحُسْنِ مُشْتَمِلٌ بِالْبِشْرِ مُتَّسِمٌ

Allāh zihī ĥalk-ı kerīm kim zeyn ide ĥulk-ı ‘azīm
Ĥüsñ ü cemāliyle vesīm mevşūf bā-luţf u şiyem

55. كَالزَّهْرِ فِي تَرْفٍ وَالبَدْرِ فِي شَرْفٍ وَالبَحْرِ فِي كَرَمٍ وَالدَّهْرِ فِي هِمَمٍ

Güller gibi tāze vü ter sa’d ü şerefde ke’l-ķamer
Nef’iyle baĥri pür-güher mānend-i dehr a’lā-himem

[9^a]

56. كَأَنَّهُ وَهُوَ فَرْدٌ فِي جَلَالَتِهِ فِي عَسْكَرٍ حِينَ تَلْقَاهُ وَفِي حَشَمٍ

Ĥiřm ile eylerken neberd dirdiņ göreydiņ anı ferd
Güyā ki ol kuvvetlü merd yanınca var ĥayl ü ĥařem

57. كَأَنَّمَا اللُّؤْلُؤُ الْمَكْنُونُ فِي صَدَفٍ مِنْ مَعْدِنِي مَنْطِقٍ مِنْهُ وَمُبْتَسَمٍ

Gösterse dirdiņ femde dür ařdāf-ı lü'lü'-dārdur
Kim ĥande itse gösterür ya nuřka gelse bi'l-ĥakem

58. لَا طِيبَ يَعْدِلُ تَرْبًا ضَمَّ أَعْظَمُهُ طُوبَى لِمُنْتَشِقٍ مِنْهُ وَمُتَسَمٍ

Hiç koĥı yokdur ĥoř-ter ol türbeden k'ol ten deger
Ĥurrem aņa k'anı koĥar yüz sürüp eyler anı đam

59. أَبَانَ مَوْلِدُهُ عَنْ طِيبِ عُنْصُرِهِ يَا طِيبَ مُبْتَدِئٍ مِنْهُ وَمُخْتَمٍ

Anuņ mübārek mevlidi ĥüb ařlın izhār eyledi
İy ĥoř-baĥt-ı Aĥmedī fi'l-müftetaĥ ve'l-muĥtetem

60. يَوْمَ تَفَرَّسَ فِيهِ الْفُرْسُ أَنَّهُمْ قَدْ أَنْذَرُوا بِحُلُولِ الْبُؤْسِ وَالنَّقَمِ

Ol gün-durur kim řubĥ-dem bildi firāsetle 'Acem
Kendülere yetmiř nařam lā-büd iriser derd ü ĥam

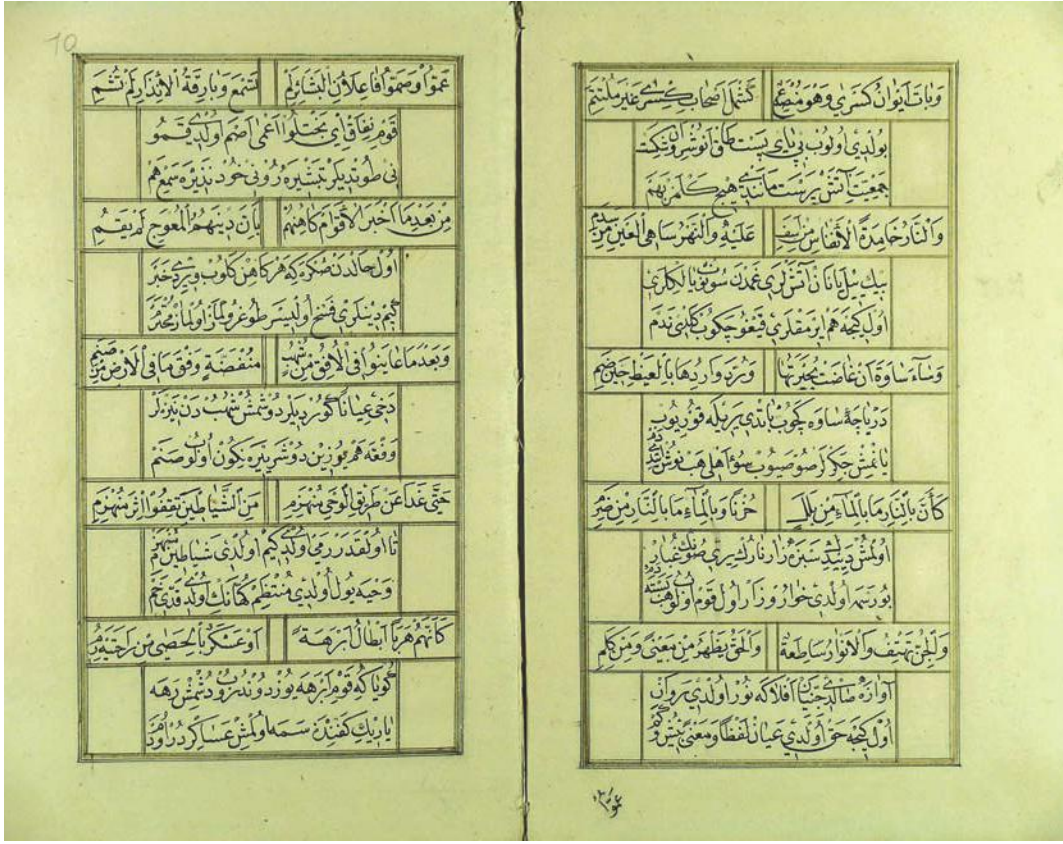
[9^b]

61. وَبَاتَ إِيوَانُ كِسْرَى وَهُوَ مُنْصَدِعٌ كَشَمَلِ أَصْحَابِ كِسْرَى غَيْرِ مُلْتَمِ

Buldı olup bī-pāy pest řāk-ı Anūřirān řikest
Cem'ıyyet-i āteř-perest mānendi hiç gelmez behem

62. وَالتَّارُ خَامِدَةٌ الْأَنْفَاسِ مِنْ أَسْفٍ عَلَيْهِ وَالتَّهْرُ سَاهِي الْعَيْنِ مِنْ سَدَمٍ

Biņ yıl yanan āteřleri ĥamdan sötüp yalıņları
Ol gice hem ırmaķları řayĥu çeküp geldi nedem

vr. 9b-10a

63. وَسَاءَ سَاوَةٌ أَنْ غَاضَتْ بُحَيْرَتُهَا وَرُدَّ وَارِدُهَا بِالْعَيْظِ حِينَ ظَمَ

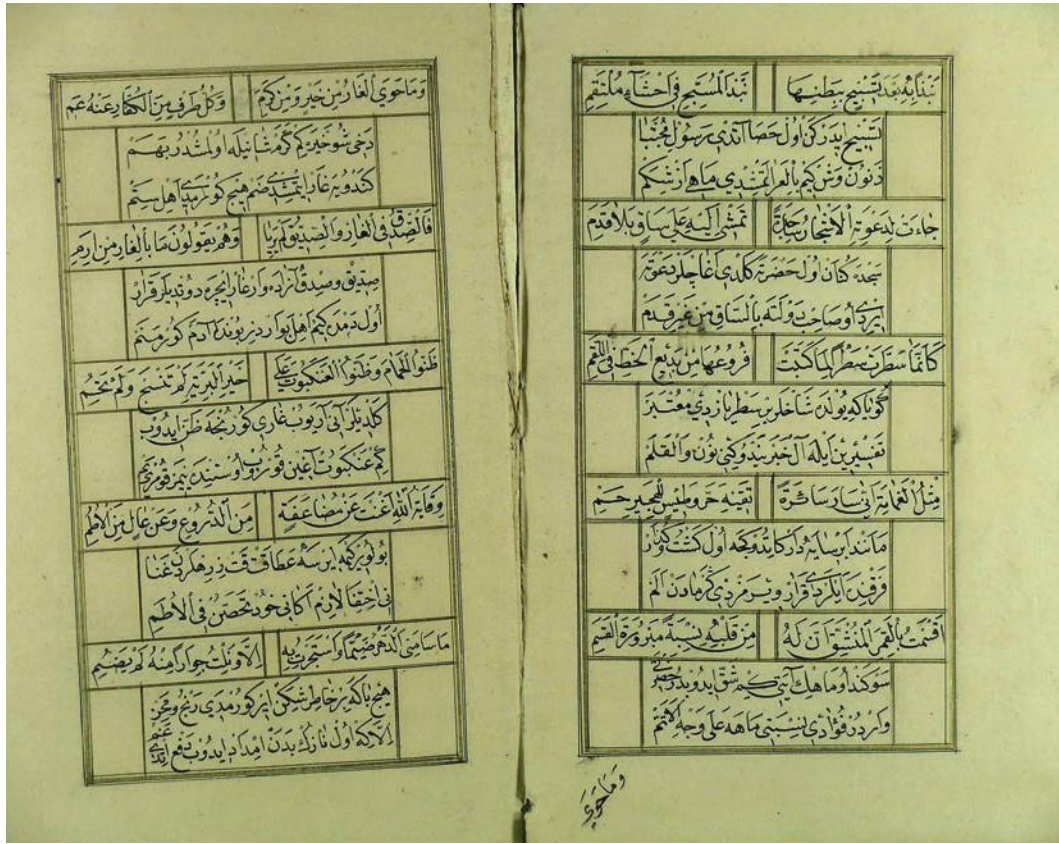
Deryāçe-i Sāve geçüp batdı yer ile qurıyup
Yanmış ciğerler şuşayup sū` ehli hep nūş itdi dem

64. كَانَّ بِالنَّارِ مَا بِالْمَاءِ مِنْ بَلَلٍ حُرْنَا وَبِالْمَاءِ مَا بِالنَّارِ مِنْ ضَرَمٍ

Olmış diyeydiñ sebze-zār nāruñ yiri şunuñ gubār
Bu resme oldı ıḫ`ār u zār ol qavm olup hep beste-dem

65. وَالْحَقُّ يُظْهِرُ مِنْ مَعْنَى وَ مِنْ كَلِمٍ وَالْجِنَّ تَهْتَفُ وَالْأَنْوَارُ سَاطِعَةٌ

Āvāze şaldı cinniyān eflāke nūr oldı revān
Ol gice ḫaḫ oldı ‘ıyān lafz^{en} ve ma‘n^{en} bīş ü kem

vr. 10b-11a

[10^a]

66. عَمُوا وَصَمُّوا فإِعْلَانُ البَشَائِرِ لَمْ تُسْمَعِ وَبَارِقَةُ الإِنْدَارِ لَمْ تُشَمِّمْ

Çavm-i nifāk iy bahtlu a‘mā aşam oldı kamu
Ne tıtdılar tebşire rû ne hod neẓire sem‘i hem

67. مِنْ بَعْدِ مَا أُخْبِرَ الأَقْوَامَ كَاهِنُهُمْ بِأَنَّ دِينَهُمُ الْمُعْوجُ لَمْ يَقُمْ

Ol hâlden sonra ki her kâhin gelüp virdi haber
Kim dînleri fesh olısar toğrulmaz olmaz muhterem

68. وَبَعْدَ مَا عَايَنُوا فِي الأفقِ مِنْ شُهْبٍ مُنْفَضَّةٍ وَفَقَّ مَا فِي الأَرْضِ مِنْ صَنْمٍ

Dağı ‘ıyân^{en} gördiler düşmüş şühubden nîzeler
Vefka [ki] hem yüzün düşer yire nigün olup şanem

69. حَتَّىٰ غَدَا عَنْ طَرِيقِ الْوَحْيِ مُنْهَرِمٍ مِنْ الشَّيَاطِينِ يَفْقُؤُوا إِثْرَ مُنْهَرِمٍ

Tā ol kadar remy oldı kim oldı şeyātīn münhezim
Vaħye yol oldı muntazım kühhānıñ oldı ƣaddı ģam

70. كَانَهُمْ هَرَبًا أَبْطَالُ أَبْرَهَةَ أَوْ عَسْكَرَ بِالْحَصَىٰ مِنْ رَاحَتِيهِ رُمٌ

Güyā ki ƣavm-i Ebrehe yüz döndürüp düşmiş rehe
Bārīk keffinde seme olmış ‘asākirdür o dem

[10^b]

71. نَبَذًا بِهِ بَعْدَ تَسْبِيحِ بَيْطِنِهِمَا نَبَذَ الْمُسَبِّحِ فِي أَحْشَاءِ مُلْتَمِعٍ

Tesbīh iderken ol ģaşā atdı Rasūl-i müctebā
Zünnūn-veş kim bi'l-‘arā atmışdı māhī ez-şikem

72. جَاءَتْ لِدَعْوَتِهِ الْأَشْجَارُ سَاجِدَةً تَمْشِي إِلَيْهِ عَلَى سَاقٍ بِلَا قَدَمٍ

Secde-künān ol ģazrete geldi aƣaçlar da‘vete
İrdi o şāhib-devlete bi’s-sāƣi min ģayri ƣadem

73. كَانَمَا سَطَرْتُ سَطْرًا لِمَا كَتَبْتُ فُرُوعُهَا مِنْ بَدِيعِ الْخَطِّ فِي اللَّقَمِ

Güyā ki yolda şāģlar bir satır yazdı mu‘teber
Tefsīrin eyle al ģaber neydüğini nūn ve’l-ƣalem

74. مِثْلُ الْعَمَامَةِ أَنَّى سَارَ سَائِرَةٌ تَقِيهِ حَرٌّ وَطَيْسٌ لِلْهَجِيرِ حَمٌ

Mānend-i ebr-i sāye-dār k’itdikce ol geşt ü güzār
Farƣında eylerdi ƣarār virmezdi germādan elem

75. أَقْسَمْتُ بِالْقَمَرِ الْمُنْشَقِّ إِنَّ لَهُ مِنْ قَلْبِهِ نِسْبَةً مَبْرُورَةَ الْقَسَمِ

Sevgend o māhuñ āyeti kim şaƣƣ idüpdür ģazreti
Vardur fu‘ādı nisbeti māha ‘alā vechi’l-etemm

[11^a]

76. وَمَا حَوَى الْغَارُ مِنْ خَيْرٍ وَمِنْ كَرَمٍ وَكُلُّ طَرْفٍ مِنَ الْكُفَّارِ عَنْهُ عَمٌ

Daģı şu ģayra kim kerem şānıyla olmışdur behem
Kendüye ģār itmişdi ģam hiç görmedi ehl-i sitem

77. فَالْصِّدْقُ فِي الْغَارِ وَالصِّدِّيقُ لَمْ يَرِمَا وَهُمْ يَقُولُونَ مَا بِالْغَارِ مِنْ أَرِمٍ

Şiddîk ü şidk âzâde-vâr gâr içre dutdılar qarâr
Ol demde kim ehl-i bevâr dir bunda âdem görmeyem

78. ظَنُّوا الْحَمَامَ وَظَنُّوا الْعَنْكَبُوتَ عَلَى خَيْرِ الْبَرِّيَّةِ لَمْ تَنْسَجْ وَلَمْ تَحْمِ

Geldiler anı arayup gârı görünce zann idüp
Kim ‘ankebût aġın qurup üstinde yimez qumrı yem

79. وَقَايَةُ اللَّهِ أَغْنَتْ عَن مِّضَاعَفَةٍ مِنَ الدُّرُوعِ وَعَن عَالٍ مِنَ الْأَطْمِ

Bulur kime irse ‘atâ kat kat zirihlerden ġinâ
Ne ihtifâ lâzım aña ne hod taħaşşun fi’l-uṭem

80. مَا سَامَنِي الدَّهْرُ ضَيْمًا وَاسْتَجَرْتُ بِهِ إِلَّا وَنِلْتُ جَوَارًا مِنْهُ لَمْ يَضْمِ

Hiç baña bir hâṭır-şiken irgürmedi renc ü mihen
İllâ ki ol nâzük beden imdâd idüp def’ itdi gam

[11^b]

81. وَلَا التَّمَسْتُ غِنَى الدَّارَيْنِ مِنْ يَدِهِ إِلَّا اسْتَلَمْتُ النَّدَى مِنْ خَيْرِ مُسْتَلَمٍ

Hîç itmedim hergiz recâ dünyâ vü ‘uqbâdan ġinâ
İllâ kim ol oldı revâ min ‘indi ḡayrı’l-müstelim

82. لَا تُنْكِرِ الْوَحْيَ مِنْ رُؤْيَاهُ إِنَّ لَهُ قَلْبًا إِذَا نَامَتِ الْعَيْنَانِ لَمْ يَنِمِ

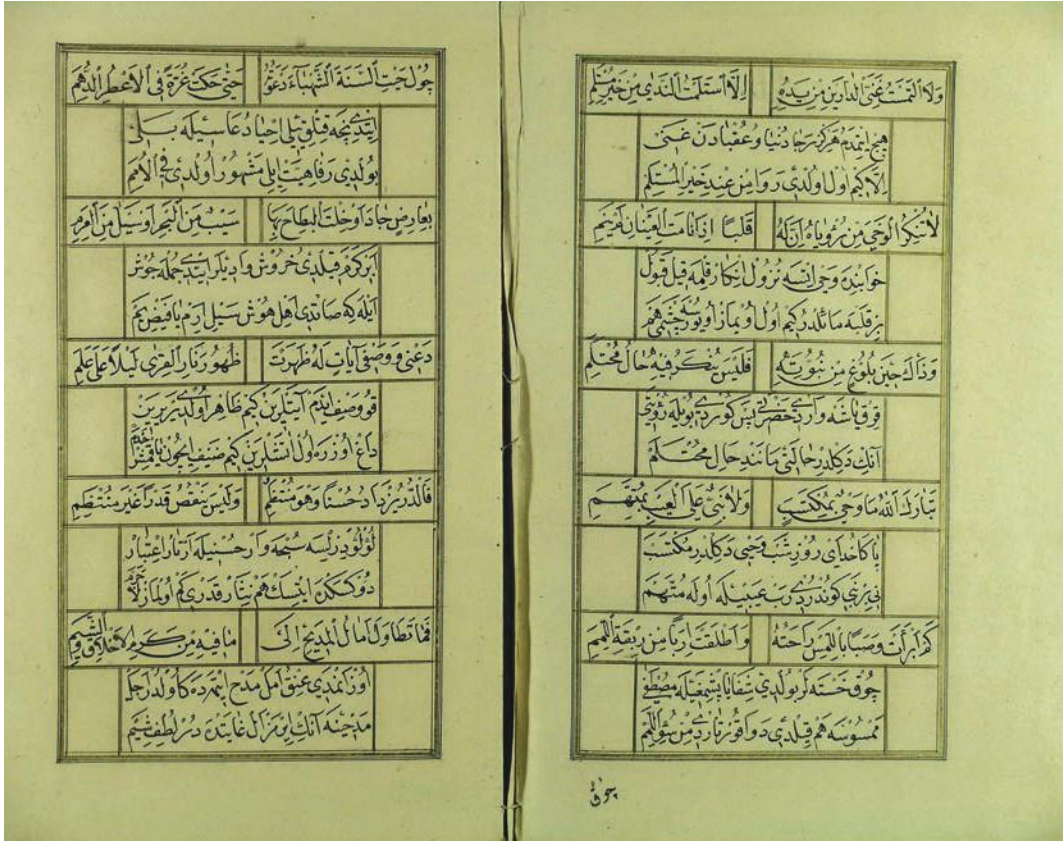
Ĥâbında vaḡy itse nüzül inkâr kıлма kıل kabûl
Bir qalbe mâ’ildür kim ol uymaz uyusa çeşmi hem

83. وَذَلِكَ حِينَ بُلُوغٍ مِنْ نُبُوَّتِهِ فَلَيْسَ يُنْكِرُ فِيهِ حَالٌ مُحْتَلَمٍ

Qırq yaşa vardı ḡazreti pes gördi böyle rü’yeti
Anuḡ degildür ḡaleti mânend-i ḡâl-i muḡtelem

84. تَبَارَكَ اللَّهُ مَا وَحْيِي بِمُكْتَسَبٍ وَلَا نَبِيِّ عَلَى الْغَيْبِ بِمُتَّهَمٍ

Pākâ Ĥüdâyî rüz u şeb vaḡyi degildür mükteseb
Ne bir nebî gönderdi Rab ‘aybıyla ola müttehem

vr. 11b-12a

85. وَأَطَلَقَتْ أَرْبًا مِنْ رَبِيعَتِ اللَّمَمِ وَأَحْيَتِ السَّنَةَ الشَّهْبَاءَ دَعْوَتُهُ

Çok hastalar buldı şifâ yapışmağıla Muştafâ
Memsüsa hem kıldı devâ kırtardı min sü'i'l-limem

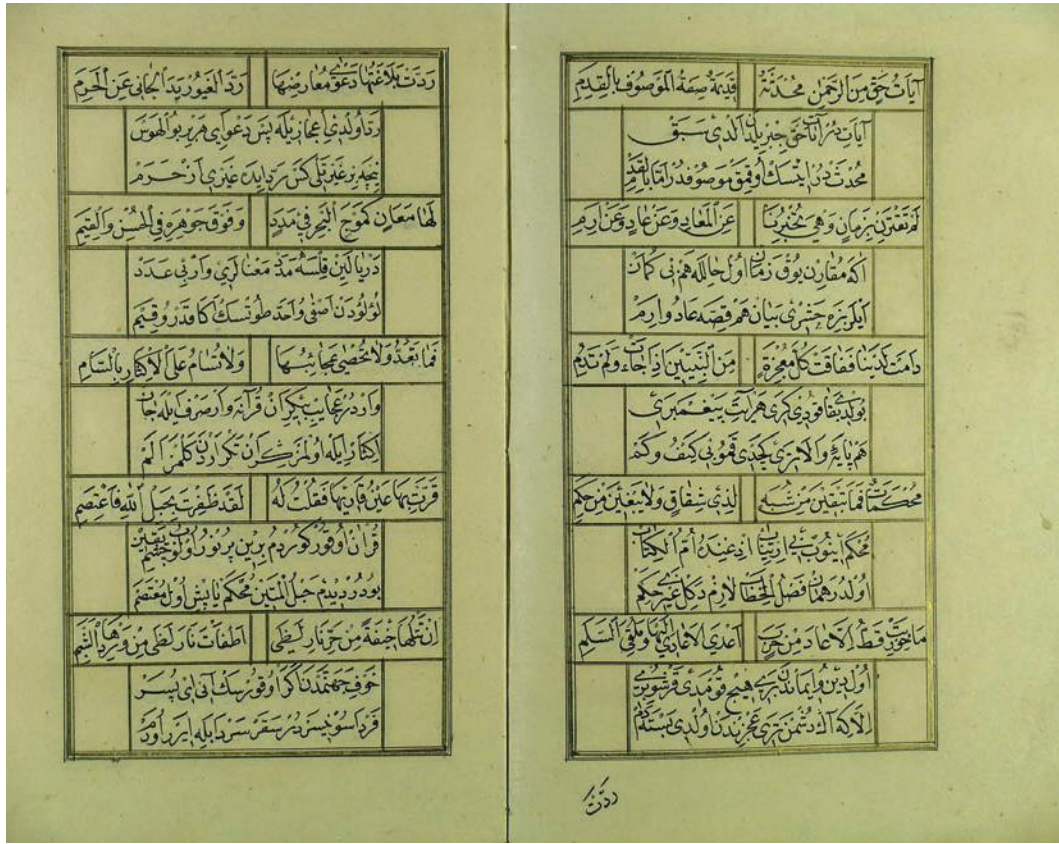
[12^a]

86. حَتَّى حَكَتْ عُرَّةً فِي الْأَعْصِرِ الدَّهْمِ وَأَحْيَتِ السَّنَةَ الشَّهْبَاءَ دَعْوَتُهُ

İtdi niçe kıtlık yılı ihyâ du 'asıyla belî
Buldı refâhiyyet ili meşhûr oldı fi'l-ümem

87. بَعَارِضٍ جَادَ أَوْ خِلَّتِ الْبِطَاحَ بِهَا سَيْبٌ مِنَ الْبَحْرِ أَوْ سَيْلٌ مِنَ الْعَرَمِ

Ebr-i kerem kıldı ħurüş vādiler itdi cümle cüş
Eyle ki şandı ehl-i hüş seyl-i 'Arım ya feyz-i yem

vr. 12b-13a

88. دَعْنِي وَوَصِّفِي آيَاتٍ لَهُ ظَهَرَتْ ظُهُورَ نَارِ الْقَبْرِ لَيْلًا عَلَى عِلْمٍ

Ço vaşf idem āyetlerin kim zāhir oldı yer yerin
Dağ üzre ol āteşlerin kim çayf için yakmış ħadem

89. فَالِدُرُّ يَزْدَادُ حُسْنًا وَهُوَ مُنْتَظِمٌ وَلَيْسَ يَنْقُصُ قَدْرًا غَيْرَ مُنْتَظِمٍ

Lü'lü dizilse sübħa-vār ħüsniyle artar i'tibār
Dökseñ de itseñ hem nişār ħadri kem olmaz lā-cerem

90. فَمَا تَطَاوَلَ آمَالُ الْمَدِيحِ إِلَى مَا فِيهِ مِنْ كَرَمِ الْأَخْلَاقِ وَالشِّيمِ

Uzanmadı 'unķ-ı emel medħ itmede k'oldur ecel
Medħine anıñ irmez el ğāyetdedür luř-ı şiyem

[12^b]

91. آيَاتُ حَقِّ مِنَ الرَّحْمَنِ مُحَدَّثَةٌ قَدِيمَةٌ صِفَةُ الْمَوْصُوفِ بِالْقِدَمِ

Āyātudur āyāt-ı Haq Cibril'den aldı sebaq
Muħdeśdür itseñ oqımağ mevşüfdur ammā bi'l-kıdem

92. لَمْ تَقْتَرِنَ بِزَمَانٍ وَهِيَ تُخْبِرُنَا عَنِ الْمَعَادِ وَعَنْ عَادٍ وَعَنْ إِرَمِ

Aña muğārin yok zamān ol hāl ile hem bī-gümān
Eyler bize haşrı beyān hem kışşa-i 'Ād u İrem

93. دَامَتْ لَدَيْنَا فَفَاقَتْ كُلَّ مُعْجَزَةٍ مِنَ النَّبِيِّينَ إِذْ جَاءَتْ وَلَمْ تَدُمِ

Buldı bekā qodı geri her āyet-i peygamberī
Hem pāye-i vālā-teri geçdi kamu bī-keyf ü kem

94. مُحْكَمَاتٌ فَمَا تَبْقِيْنَ مِنْ شُبُهَةٍ لِدِي شِقَاقٍ وَلَا يَبْعِيْنَ مِنْ حَكَمِ

Muħkem inüp bī-irtiyāb iz 'indehū ümmü'l-kitāb
Oldur hemān faşlü'l-ħıṭāb lāzım degil gayrı hikem

95. مَا حُورِبَتْ قَطُّ إِلَّا عَادَ مِنْ حَرْبٍ أَعْدَى الْأَعَادِي إِلَيْهَا وَ مُلْقِي السَّلَامِ

Ol dīn ü imāndan berī hiç qomadı qarşu biri
İllā ki eñ düşmen-teri 'aczinden oldı beste-dem

[13^a]

96. رَدَّتْ بِلَاغَتُهَا دَعْوَى مُعَارِضِهَا رَدَّ الْغَيْورِ يَدَ الْجَانِي عَنِ الْحَرَمِ

Redd oldı i'cāz ile pes da'vā-yı her bir bü'l-heves
Bir niçe kim gayretli kes redd ide gayrı ez-ħarem

97. لَهَا مَعَانٍ كَمَوْجِ الْبَحْرِ فِي مَدَدٍ وَفَوْقَ جَوْهَرِهِ فِي الْحُسْنِ وَالْقِيَمِ

Deryālayın kılsa meded ma'naları var bī-'aded
Lü'lü'den aşfā vü eħad tutsağ aña qadr ü kıyem

98. فَمَا تُعَدُّ وَلَا تُحْصَى عَجَائِبُهَا وَلَا تُسَامُ عَلَى الْإِكْتَارِ بِالسَّامِ

Vardur ‘acāyib bī-kerān Qur‘ān’a var şarf eyle cān
İksār ile olmaz girān tekrārdan gelmez elem

99. قَرَّتْ بِهَا عَيْنُ قَارِيهَا فَقُلْتُ لَهُ لَقَدْ ظَفِرْتَ بِحَبْلِ اللَّهِ فَاعْتَصِمِ

Qur‘ān oğur gördüm birin pür-nūr olup çeşm-i yaqīn
Budur didim ḥablü’l-metīn muḥkem yapış ol mu‘teşam

100. إِنَّ تَتَلَّهَا خَيْفَةً مِنْ حَرِّ نَارٍ لَطَى أَطْفَأَتْ نَارَ لَطَى مِنْ وَرْدِهَا الشَّبِيمِ

Ḥavf-ı cehennemden eger oğursañ anı iy püser
Ferdā söniserdür sağar serd āb ile irer o dem

[13^b]

101. كَأَنَّهُ الْحَوْضُ تَبَيَّضُ الْوُجُوهُ بِهِ مِنَ الْعُصَاةِ وَقَدْ جَاؤُهُ كَالْحَمَمِ

Mānend-i ḥavz-ı Kevserī ağ ide ‘āşī yüzleri
K’āteşden olmuş her biri ḥırkatle mānend-i ḥumem

102. وَكَالصِّرَاطِ وَكَالْمِيزَانِ مَعْدَلَةٌ فَالْقِسْطُ مِنْ غَيْرِهَا فِي النَّاسِ لَمْ يَقُمْ

Mānend-i mīzān u şırāt yoğ anda aşlā inḥitāb
‘Adliyle olur ihtiyāt gayriyle ‘adle urma dem

103. لَا تَعَجَبَنَّ لِحَسُودٍ رَاحَ يُنْكِرُهَا تَجَاهُلًا وَهُوَ عَيْنُ الْحَاذِقِ الْفَهْمِ

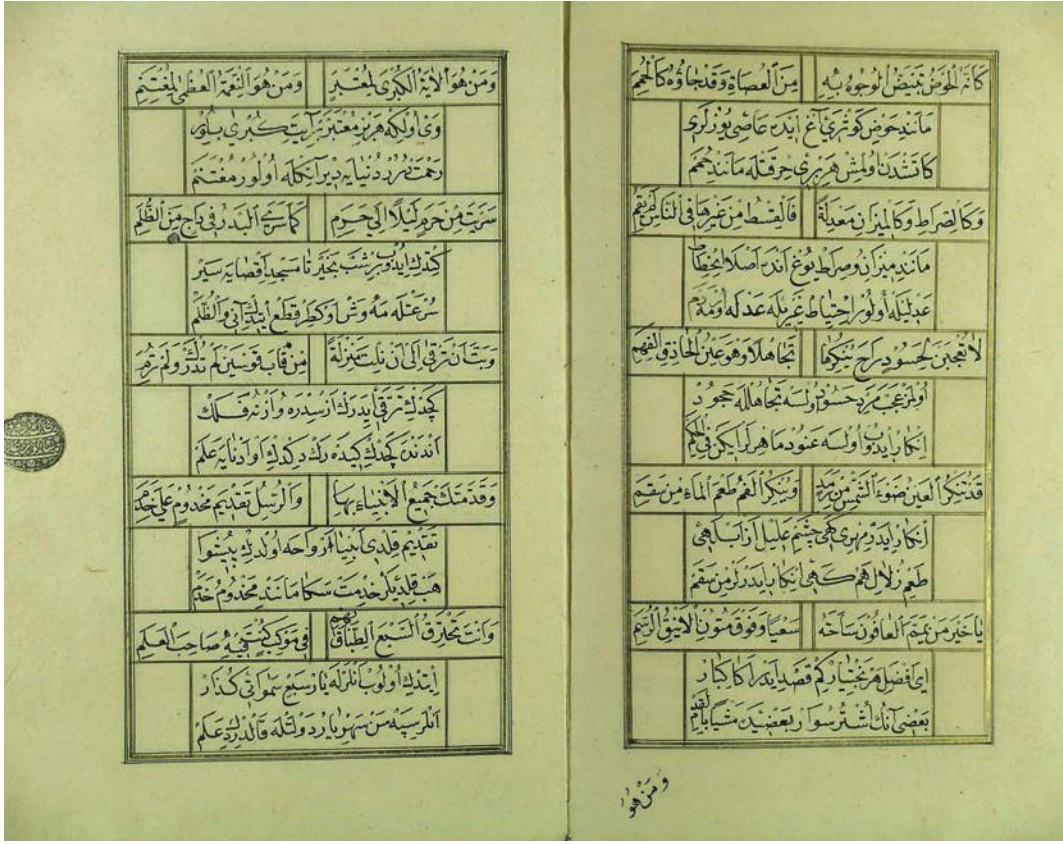
Olmaz ‘aceb merd-i ḥasūd olsa tecāhülle ceḥūd
İnkār idüp olsa ‘anūd māhirler inen fi’l-ḥakem

104. قَدْ تُنْكِرُ الْعَيْنُ ضَوْءَ الشَّمْسِ مِنْ رَمْدٍ وَيُنْكِرُ الْفَمُ طَعْمَ الْمَاءِ مِنْ سَقَمٍ

İnkār ider mihri gehī çeşm-i ‘alīl ez-eblehī
Ta‘m-ı zülālī hem gehī inkār iderler min sağam

105. يَا خَيْرَ مَنْ يَمَمَ الْعَافُونَ سَاحَتَهُ سَعِيًّا وَفَوْقَ مُتُونِ الْأَيْتِقِ الرَّسْمِ

İy efdal-i her baḥtiyār kim kaşd ider aña kibār
Ba‘zı anuñ üştür-süvār ba‘zı da meşy^{en} bi’l-ḳadem

vr. 13b-14a

[14^a]

106. وَمَنْ هُوَ الْآيَةُ الْكُبْرَى لِمُعْتَبِرٍ وَمَنْ هُوَ النِّعْمَةُ الْعُظْمَى لِمُعْتَمِنٍ

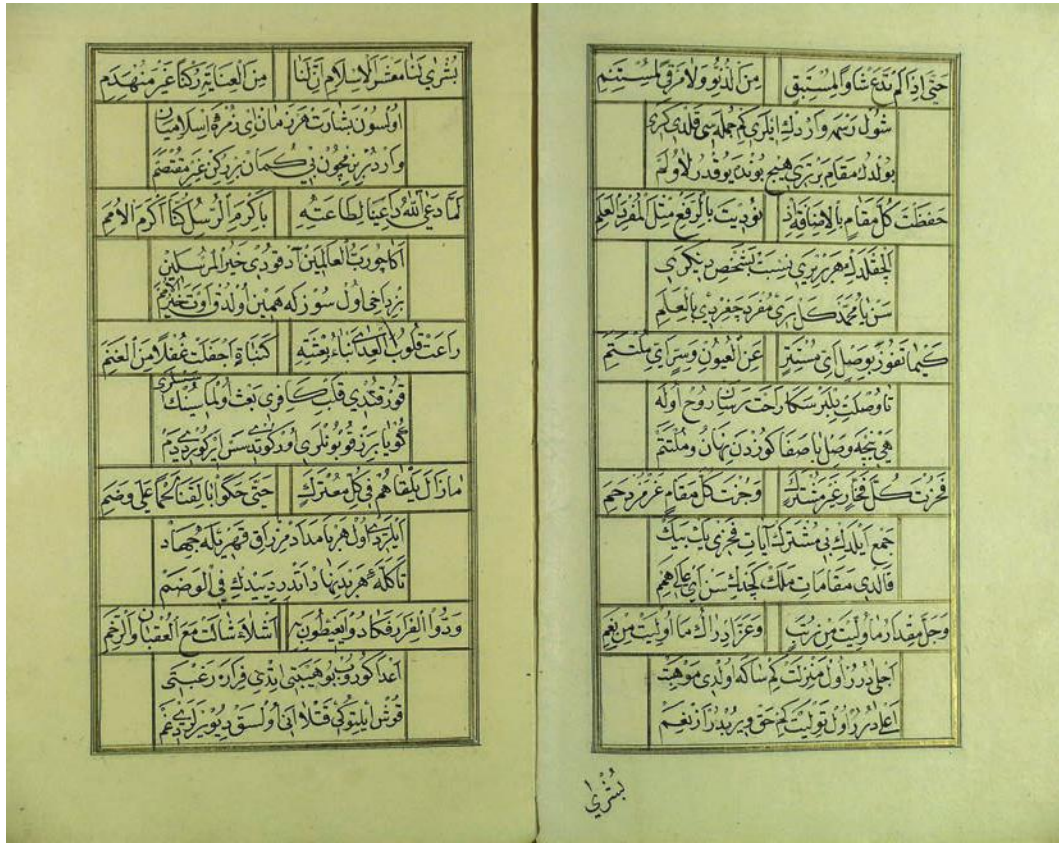
Ve'y ol ki her bir mu'teber bir āyet-i kübrā bilür
Raḥmet-durur dünyāya dir anıñla olur muğtenem

107. سَرَيْتَ مِنْ حَرَمٍ لَيْلًا إِلَى حَرَمٍ كَمَا سَرَى الْبَدْرُ فِي دَاجٍ مِنَ الظُّلَمِ

Gitdiñ idüp bir şeb be-ḥayr tā Mescid-i Aqşā'ya seyr
Sür'atle meh-veş ev ke-ṭayr қаt' itdiñ anı ve'z-ẓulem

108. وَبَتَّ تَرَقَى إِلَى أَنْ نِلْتِ مَنْزِلَةً مِنْ قَابِ قَوْسَيْنِ لَمْ تُدْرِكْ وَلَمْ تُرْمِ

Geçdiñ terakķī iderek ez-sidre vü ez-nüh felek
Andan da geçdiñ giderek dikdiñ ev ednāya 'alem

vr. 14b-15a

109. وَالرُّسُلُ تَقْدِيمَ مَخْدُومٍ عَلَى خَدَمٍ وَقَدَّمْتِكَ جَمِيعَ الْأَنْبِيَاءِ بِهَا

Takdīm kıldı enbiyā ervāha oldıñ pīşvā
Her kıldılar hıdmet saña mānend-i maḥdūm u ḥadem

110. وَأَنْتَ تَخْتَرِقُ السَّبْعَ الطَّبَاقَ بِهِمْ فِي مَوْكِبٍ كُنْتَ فِيهِ صَاحِبَ الْعَلَمِ

İtdiñ olup anlarla yār seb‘a semāvātı gūzār
Anlar sipeh sen şehriyār devletle ḳaldırdıñ ‘alem

[14^b]

111. حَتَّىٰ إِذَا لَمْ تَدَعْ شَأْوَا لِمُسْتَبِقٍ مِّنَ الدُّنْيَا وَلَا مَرْقَىٰ لِمُسْتَبِمٍ

Şol resme varduñ ileri kim cümlesi kıldı geri
Bulduñ maḳām-ı bed-teri hiç bunda yoḳdur lā vü lem

112. خَفَضَتْ كُلَّ مَقَامٍ بِالإِضَافَةِ إِذٍ نُودِيَتْ بِالرَّفْعِ مِثْلَ الْمُفْرَدِ الْعَلَمِ

Aлчаqladın her bir yeri nisbet be-şahş-ı dıgeri
Sen yā Muḥammed gel beri müfred çağırdı bi'l-'alem

113. كَيْمًا تَفُوزَ بِوَصْلِ أَيِّ مُسْتَتِرٍ عَنِ الْعُيُونِ وَسِرِّ أَيِّ مُلْتَمَمٍ

Tā vuşlat-ı dilber saña rāhat-resān-ı rūḥ ola
Hey niçe vaşl-ı bā-şafā gözden nihān u mültetem

114. فَحُزَّتْ كُلُّ فَخَّارٍ غَيْرِ مُشْتَرَكٍ وَجُزَّتْ كُلُّ مَقَامٍ غَيْرِ مُزْدَحَمٍ

Cem' eylediñ bī-müşterek āyāt-ı faḥrı yek-be-yek
Qaldı maḳāmāt-ı melek geçdiñ sen ey 'ālī himem

115. وَجَلَّ مَقْدَارُ مَا وُلِّيَتْ مِنْ رُتَبٍ وَعَزَّ إِدْرَاكُ مَا أُولِيَتْ مِنْ نِعَمٍ

Eclā-durur ol menzilet kim saña oldı mevhibet
A'lā-durur ol tevliyet kim Ḥaḳ virüpdür ez-ni'am

[15^a]

116. بُشِّرِي لَنَا مَعَشَرَ الإِسْلَامِ إِنْ لَنَا مِنَ العِنَايَةِ رُكْنًا غَيْرَ مُنْهَدِمٍ

Olsun beşāret her zamān iy zümre-i İslāmiyān
Vardur bizimçün bī-gümān bir rükn-i ğayr-i muḳteşam

117. لَمَّا دَعَا اللّٰهُ دَاعِيَنَا لِطَاعَتِهِ بِأَكْرَمِ الرُّسُلِ كُنَّا أَكْرَمَ الأُمَّمِ

Aña çü Rabbü'l-'ālemīn ad ḳodı Ḥayrū'l-mürselīn
Biz daḥı ol sözle hemīn olduḳ evet ḥayrū'l-ümem

118. رَاعَتْ قُلُوبَ العِدَى أَنْبَاءُ بِعَثْتِهِ كَنَبَاءُ أَجْفَلَتْ غُفْلًا مِنَ العَنَمِ

Qorḳutdı ḳalb-i kāfiri ba's olmasınuñ sesleri
Güyā birez ḳoyunları ürkütdi ses irgürdi dem

119. مَا زَالَ يَلْقَاهُمْ فِي كُلِّ مُعْتَرِكٍ حَتَّى حَكَّوْا بِالقَنَا لِحَمَّا عَلَى وَضَمٍ

Eylerdi ol her bām-dād mızrāk-ı ḳahriyle cihād
Tā kelle-i her bed-nihād etdir diyeydiñ fi'l-vaḳam

120. وَدُّوا الْفِرَارَ فَكَادُوا يَغْبِطُونَ بِهِ أَشْلَاءَ شَالَتْ مَعَ الْعُقْبَانِ وَالرَّحِمِ

A'dā görüp bu heybeti itdi firāra ragbeti
 uş iltügi atlä anı olsa diyü yerlerdi gam

[15^b]

121. تَمْضِي اللَّيَالِي وَلَا يَدْرُونَ عِدَّتَهَا مَا لَمْ تَكُنْ مِنْ لَيَالِي الْأَشْهُرِ الْحُرْمِ

Böyle geçerdı rüz u şeb şaysın unutmuşlardı hep
 Olmuşdı heb tefsīde-leb irince tā şehrü'l-ħurum

122. كَأَنَّمَا الدِّينُ ضَيْفٌ حَلَّ سَاحَتَهُمْ بِكُلِّ قَرْمٍ إِلَى لَحْمِ الْعِدَى قَرِمِ

Güyā ki dīn-i Muşafā onuklayın tıtmışdı cā
 Yārān ile bā-iştiħā et yimege varmış behem

123. يَجْرُ بِحَرَ خَمِيسٍ فَوْقَ سَابِحَةٍ يَرْمِي بِمَوْجٍ مِنَ الْأَبْطَالِ مُلْتَطِمِ

Deryālayın ol dīn eri çekmişdi atlu leşkeri
 Emvāc gibi ekserī şaf şaf varırdı bī-dijem

124. مِنْ كُلِّ مُنْتَدِبٍ لِلَّهِ مُحْتَسِبٍ يَسْطُو بِمُسْتَأْصِلٍ لِلْكَفْرِ مُصْطَلِمِ

Heb asbet^{en} lillāh bular a'dāya ahr ile şunar
 Kūfri kökünden al' ider asbī çeküp tīg-i tiam

125. حَتَّىٰ غَدَتْ مِلَّةَ الْإِسْلَامِ وَهِيَ بِهِمْ مِنْ بَعْدِ غُرْبَتِهَا مَوْصُولَةَ الرَّجْمِ

Tā millet-i İslām u dīn anlarla buldı zīb ü zeyn
 Oldı garīb iken hemīn 'izzetle mevşül-i raħim

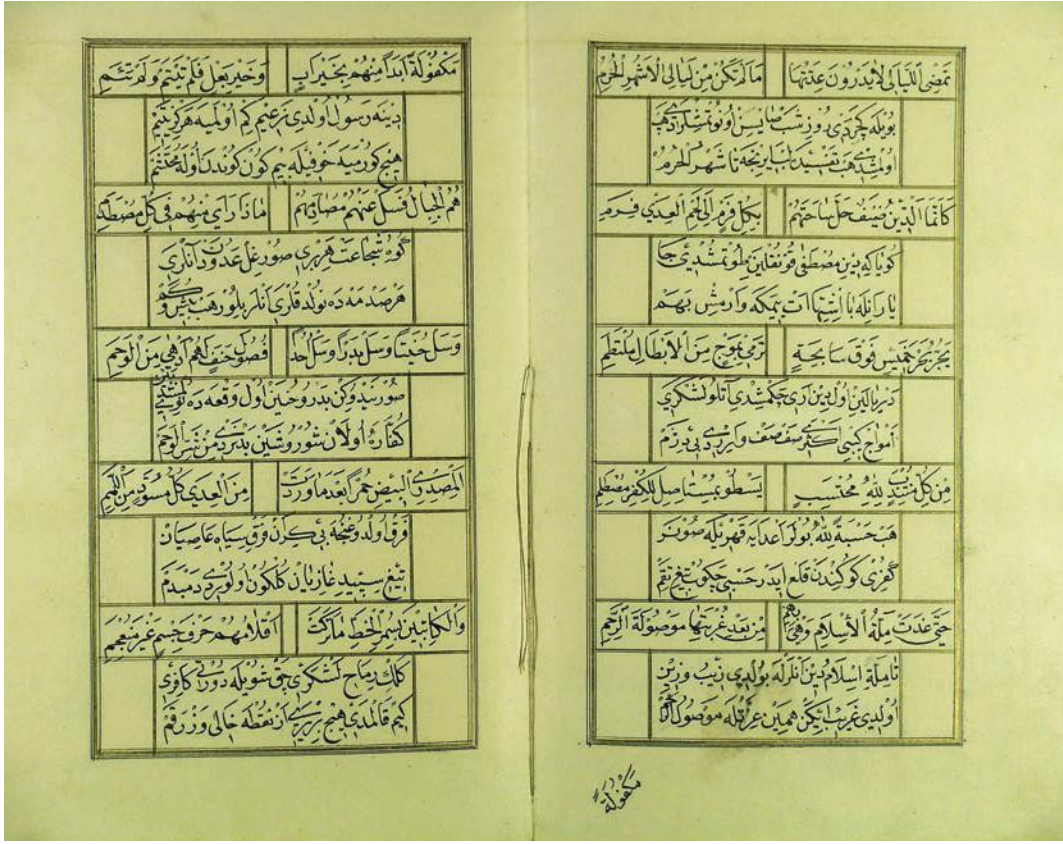
[16^a]

126. مَكْفُولَةٌ أَبَدًا مِنْهُمْ بِخَيْرِ أَبِي وَخَيْرِ بَعْلِ فَلَمْ تَيْتِمِ وَلَمْ تَيْمِ

Dīne Rasūl oldu za'īm kim olmaya hergiz yetīm
 Hiç görmeye avf ile bīm gün günden ola muhteşem

127. هُمُ الْجِبَالُ فَسَلَّ عَنْهُمْ مُصَادِمُهُمْ مَاذَا رَأَوْا مِنْهُمْ فِي كُلِّ مُصْطَدَمِ

Kūh-ı şücā'at her biri şorğıl 'adūdan anları
 Her şadmede n'oldukları anlar bilür heb bīş ü kem

vr. 15b-16a

128. وَسَلِّ حُنَيْنًا وَسَلِّ بَدْرًا وَسَلِّ أَحَدًا فُصُولَ حَتْفِ لَهُمْ أَذْهَى مِنَ الْوَحْمِ

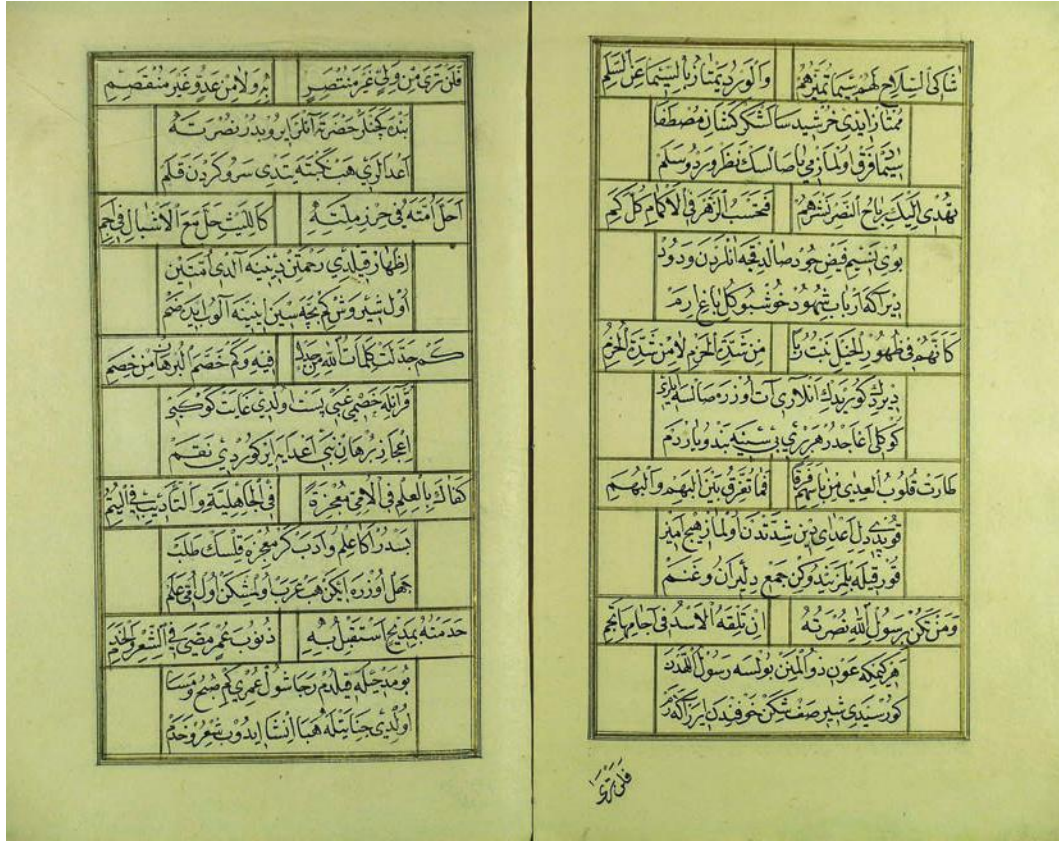
Şor neydüğün Bedr ü Huneyn ol vağ'ada n'olmuşdı beyn
Küffara olan şūr u şeyn bed-terdi min şerri'l-vaḥam

129. الْمُصْدِرِي الْبَيْضِ حُمْرًا بَعْدَ مَا وَرَدَتْ مِنَ الْعِدَى كُلِّ مُسَوِّدٍ مِنَ اللَّمَمِ

Farḳ olduğunca bī-kerān farḳ-ı siyāh-ı 'āşiyān
Tīğ-ı sepīd-i gāziyān gülgün olurdu dem-be-dem

130. وَالْكَاتِبِينَ بِسُمْرِ الْخَطِّ مَا تَرَكَتْ أَقْلَامُهُمْ حَرْفَ جِسْمٍ غَيْرِ مُنْعَجِمٍ

Kilk-i rimāḥ-ı leşkeri çaḳ şöyle dürti kāfiri
Kim ḳalmadı hiçbir yeri ez-nokḩa ḩālī ve'z raḩam

vr. 16b-17a

[16^b]

131. شَاكِي السِّلَاحِ لَهُمْ سِيْمَا تَمَيِّزُهُمْ وَالْوَرْدُ يَمْتَازُ بِالسِّيْمَا عَنِ السَّلْمِ

Mümtāz idi hürşid-āsā leşker-keşān-ı Muştafā
Sīmāda fark olmaz mı ya şalsañ nazar verd ü selem

132. تُهْدِي إِلَيْكَ رِيَاحَ النَّصْرِ نَشْرُهُمْ فَتَحَسَّبُ الزَّهْرَ فِي الْأَكْمَامِ كُلِّ كَمٍ

Büy-ı nesim-i feyz-i cüd şaldıkça anlardan vedūd
Dir aña erbāb-ı şuhūd hōş-bū gül-i bāğ-ı İrem

133. كَأَنَّهُمْ فِي ظُهُورِ الْخَيْلِ نَبْتُ رُبًّا مِنْ شِدَّةِ الْحَزْمِ لَا مِنْ شِدَّةِ الْحُزْمِ

Dirdiñ göreydiñ anları at üzre şalsa ileri
Gönli ağacdur her biri bī-sīne-bend ü pār-dum

134. طَارَتْ قُلُوبُ الْعِدَا مِنْ بَأْسِهِمْ فَرَقًا فَمَا تَفَرَّقَ بَيْنَ الْبَهُمِ وَالْبَهُمِ

Çopdı dil-i a‘dā-yı dīn şiddetden olmaz hīç emīn
Korkılabilmez neydügin cem‘-i dilīrān u ğanem

135. وَمَنْ تَكُنْ بِرَسُولِ اللَّهِ نُصْرَتُهُ إِنَّ تَلَقَّه الْأُسْدُ فِي آجَامِهَا تَجِمِ

Her kim ki ‘avn-i zū‘l-minen bulsa Rasūlullāh’dan
Görseydi şīr-i şaf-şiken ħavfından irer aña zem

[17^a]

136. فَلَنْ تَرَى مِنْ وَلِيِّ غَيْرِ مُنْتَصِرٍ بِهِ وَلَا مِنْ عَدُوِّ غَيْرِ مُنْقَصِمٍ

Bende geçenler ħazrete anlar irüpdür nuşrete
A‘dāları heb nekbete yetdi serügerden kalem

137. أَحَلَّ أُمَّتَهُ فِي حِرْزِ مِلَّتِهِ كَاللَّيْثِ حَلَّ مَعَ الْأَشْبَالِ فِي أَجْمِ

İzhār kıldı rahmetin dīnine aldı ümmetin
Ol şīr-veş kim beççesin eynine alup ide dam

138. كَمْ جَدَلْتُ كَلِمَاتُ اللَّهِ مِنْ جَدَلٍ فِيهِ وَكَمْ خَصَمَ الْبُرْهَانَ مِنْ خَصِمِ

Çur‘ān ile ħaşm-ı ğabī pest oldı ğāyet ğāv gibi
İ‘cāz-ı bürhān-ı Nebī a‘dāya irgürdi naķam

139. كَفَاكَ بِالْعِلْمِ فِي الْأُمِّيِّ مُعْجَزَةً فِي الْجَاهِلِيَّةِ وَالْتَأْدِيبِ فِي الْيُتْمِ

Besdür aña ‘ilm ü edeb ger mu‘cize kılsañ taleb
Cehl üzre iken heb ‘Arab olmışken ol ümmī ‘alem

140. خَدَمْتُهُ بِمَدِيحِ اسْتَقْبِيلِ بِهِ ذُنُوبَ عُمْرٍ مَضَى فِي الشَّعْرِ وَالْخَدَمِ

Bu medħ ile kıldum recā şol ‘ömri kim şubħ u mesā
Oldı cināyetle hebā inşā idüp şī‘r ü ħadem

[17^b]

141. إِذْ قَلَّدَانِي مَا يُخَشَى عَوَاقِبُهُ كَأَنِّي بِهِمَا هَدَى مِنَ النَّعْمِ

Her şî'r ü medh-i aġniyā bir tavk-ı gerdendür baña
Güyā ki qurbānem aña sevq eylediler çün na'am

142. أَطَعْتُ غِيَّ الصَّبَا فِي الْحَالَتَيْنِ وَمَا حَصَلْتُ إِلَّا عَلَى الْآثَامِ وَالنَّدَمِ

Oldum be-hengām-ı şıġar azġınlıġa fermān-ber
Hāşıl degil andan meger husrān u hırmān u nedem

143. فَيَا خَسَارَةَ نَفْسٍ فِي تِجَارَتِهَا لَمْ تَشْتَرِ الدِّينَ بِالدُّنْيَا وَلَمْ تَسْمِ

Hāyfā ki nefis-i bed-gümān eyler ticāretde ziyān
İslāmın almaz rāyġān dūnyā ile kılmaz selem

144. وَمَنْ يَبِيعُ عَاجِلًا مِنْهُ بِأَجَلِهِ يَبِنُ لَهُ الْعَبْنُ فِي بَيْعٍ وَفِي سَلَمٍ

Her kim deġişmez 'ācili ācil ile oldur deli
Maġbūn olur āhır velī sūd eylemez şonra nedem

145. إِنَّ آتٍ ذَنْبًا فَمَا عَهْدِي بِمُنْتَقِضٍ مِنَ النَّبِيِّ وَلَا حَبْلِي بِمُنْصَرِمٍ

Oldıysa cürmüm bī-kerān iy cism ü cān u cāna cān
Ser-rişte-i 'ahd ü emān muhkemdür aşlā kesmenem

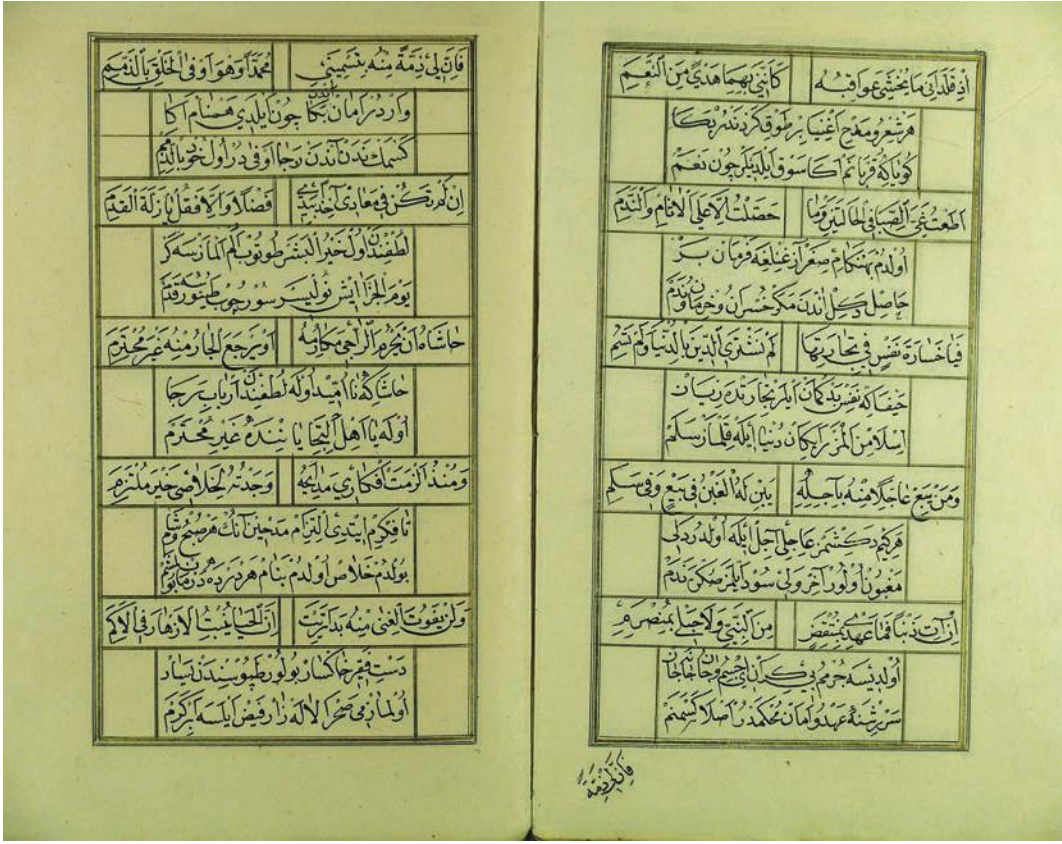
[18^a]

146. فَإِنَّ لِي ذِمَّةً مِنْهُ بِتَسْمِيَّتِي مُحَمَّدًا وَهُوَ أَوْفَى الْخَلْقِ بِالذِّمَمِ

Vardur emān andan baña çün eyledi hem-nām aña
Kesmek neden andan recā evfādur ol hōd bi'z-żimem

147. إِنَّ لَمْ تَكُنْ فِي مَعَادِي آخِذًا بِيَدِي فَضْلًا وَإِلَّا فَقُلْ يَا زَلَّةَ الْقَدَمِ

Luţfından ol hayrū'l-beşer tıutup elüm almazsa ger
Yevmü'l-cezā iş n'olısar sürçüp taban ursa qadem

vr. 17b-18a

148. حَاشَاهُ أَنْ يَحْرَمَ الرَّاجِي مَكَارِمَهُ أَوْ يَرْجَعَ الْجَارُ مِنْهُ عَيْرٌ مُحْتَرَمٌ

Hāṣā ki nā-ümmīd ola luḫfından erbāb-ı recā
Ola ya ehl-i ilticā yanında ğayr-i muḫterem

149. وَمُنْذُ أَلْزَمْتُ أَفْكَارِي مَدَائِحَهُ وَجَدْتُهُ لِيَخْلَاصِي خَيْرٌ مُلْتَزَمٌ

Tā fikrim itdi iltizām medḥin anuḫ her şubḫ u şām
Bulduḡ ḫalāş olduḡ benām her derde dermān bulmuşam

150. وَلَنْ يَفُوتَ الْعَنَى مِنْهُ يَدًا تَرَبَّتْ إِنَّ الْحَيَا يُنْبِتُ الْأَزْهَارَ فِي الْأَكَمِّ

Dest-i faḫīr-i ḫāk-sār bulur ṭapusından yesār
Olmaz mı şaḫrā lāle-zār feyż eylese ebr-i kerem

vr. 18b-19a

[18^b]

151. يَدَا زُهَيْرٍ بِمَا أَتْنَى عَلَى هَرَمٍ فَلَمْ أَرِدْ زَهْرَةَ الدُّنْيَا الَّتِي اقْتَطَفْتَ

Hergiz gerekmez hiç o hayr kim anı kesb itdi Züheyir
Medh itmeden aña ne hayr ırgürmege kâdir himem

152. يَا أَكْرَمَ الرُّسُلِ مَالِي مَنْ أَلُوذُ بِهِ سِوَاكَ عِنْدَ حُلُولِ الْحَادِثِ الْعَمَمِ

Ey ekrem-i halk-ı Ĥudā yoğ senden özge baña cā
Kim varam idem ilticā ırdikde ehvāl-i ‘amem

153. وَلَنْ يَضِيقَ رَسُولَ اللَّهِ جَاهُكَ بِي إِذَا الْكَرِيمُ تَجَلَّى بِاسْمِ مُنْتَقِمِ

İtmez meni hayrān u deng cāh-ı Rasūlullāhı teng
İtse tecellī Ḥağ be-ceng mazhar düşürse li’n-niğam

154. فَإِنَّ مِنْ جُودِكَ الدُّنْيَا وَضَرَّتْهَا وَمِنْ غُلُومِكَ عِلْمَ اللُّوحِ وَالْقَلَمِ

Cüdüñla dāreyn oldı var *levlāk* anıñçün didi yār
Ba‘zı ‘ulūmuñdan yazar mecmu‘asın levḥ u ḳalem

155. يَا نَفْسُ لَا تَقْنَطِي مِنْ زَلَّةٍ عَظُمَتْ إِنَّ الْكَبَائِرَ فِي الْغُفْرَانِ كَاللَّمَمِ

İy nefis olma nā-ümīd cürm-i ğalīz olsa bedīd
Ġufrān iderse ger ḥamīd olur kebā‘ir ke‘l-lemem

[19^a]

156. لَعَلَّ رَحْمَةَ رَبِّي حِينَ يَفْسِمُهَا تَأْتِي عَلَى حَسَبِ الْعِصْيَانِ فِي الْفَسَمِ

Şāyed ki raḥmet şaçıla ‘āşīlere ulaşıla
Ol demde her raḥmet gele miḳdār-ı ‘işyān fi‘l-ḳasem

157. يَا رَبِّ وَاجْعَلْ رَجَائِي غَيْرَ مُنْعَكِسٍ لَدَيْكَ وَاجْعَلْ حِسَابِي غَيْرَ مُنْخَرِمٍ

İy dest-ġir-i her-zebūn ümmīdüm itme vāzġūn
Vir baña temkīn ü sūkūn yevmü‘l-ḥisāb irġür kerem

158. وَالطُّفْ بِعَبْدِكَ فِي الدَّارَيْنِ إِنَّ لَهُ صَبْرًا مَتَى تَدْعُ الْأَهْوَالَ بِنَهْرِمِ

İki cihānda ḳıl ‘aḫā kim anda yoḳdur ictirā
Hevl-i ḳıyāmet şalsa pā olmaz demi śābit ḳadem

159. وَأُذُنٌ لِسُحْبِ صَلَاةٍ مِنْكَ دَائِمَةً عَلَى النَّبِيِّ بِمُنْهَلٍ وَمُنْسَجِمِ

Emr eyle ebr-i raḥmete kim feyz ide ol ḥazrete
Hem āline hem ümmete rīzān ola her şubḥ-dem

160. مَا رَنَحَتْ عَدَبَاتِ الْبَانَ رِيحٌ صَبًّا وَأَطْرَبَ الْعَيْسِ حَادِي الْعَيْسِ بِالنَّعَمِ

Her bir nihāl-i bāna tā cünbüş vire bād-ı şabā
Her sārban şād ide tā üştür ḳaḫārın bi‘n-naġam

Sonuç

Bu çalışmada Abdülhay Celvetî'nin *Kasîde-i Bürde* tercümesinin metni ortaya konmuş, diğer manzum tercümelemler içinde gerek vezni kullanımı gerekse mânâyı yansıtmaya gücü bakımından eserin, dikkate değer bir yere sahip olduğu anlaşılmıştır.

Abdülhay Celvetî'nin tercümesinde de, diğer tercümelemlerde çoğunlukla görüldüğü üzere, Arapça kelimelerin çokça kullanıldığı özellikle kâfiye kelimelerinde, orijinal metindeki kelimelerin birebir tercih edildiği tespit edilmiştir.

Abdülhay Celvetî'nin sanatlı bir ifade ortaya koymaktan çok, anlamı yansıtmaya yönelik bir tercüme metodu benimsediği anlaşılmıştır.

Tercümede birtakım arkaik Türkçe kelimelerin kullanıldığı görülmüştür.

Abdülhay Efendi'nin eserleri üzerinde ayrıca bir çalışma yapılarak tam anlamıyla eserlerin ortaya konulması gerekmektedir. Böylece müellifin farklı eserlerine ulaşılacağı, mevcut durumdaki eksikliklerin düzeltilebileceği tespit edilmiştir.

Foto: Muhammed Kürşat Sariarslan